శ్రీరస్తు.

శంభుదాసకవివరునిచే

రచియింపబడిన

ద్విపదకావ్యము.

సారంగధరచరిత్రము.

ఇది,

పండితులచే బరిష్కరింపఁబడి

వల్లం బంగారుశెట్టివీధి ౨౪ గృహమునందుండే

మైలాపూరు - మాణిక్యమొదలారి

స్వకీయ,

మాణిక్యమందిర ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రకటింపంబడియె.

చెన్నపురి.

౧౮౯౩.

శ్రీ ర స్తు.

సారంగధర చరిత్రము - ద్విపదకావ్యము

—*—

ప్రథమభాగము.

శ్రీశైలనాథుని జెలువొప్పదలచి వాసిగా వైకుంఠవాసుభజించి । ఆజునెంచి శ్రీశారదాంబకు మ్రొక్కి గజముఖు సేవించి కరములు మోడ్చి । వాలాయముగ బెద్దవాడని వాసుసీలకంఠుని సేవ నిరతంబు జేసి । శాశ్వతంబుగను భూచక్రంబునందు విశ్వకర్మవతారవిజ్ఞానమూర్తి॥ తలపగా మేటి గౌతమగోత్రపరుడు వలనొప్పబాణాల వంశాబ్ధిచంద్రు । పననుప్పగురుమూర్తి యాతనిసూను డనఘాత్ముడయ్యప్పయను పుణ్యశాలి । యతనికి గులసతియగు నాగమాంబ పతిహితమయ్యె । దంపతులకిద్దరికి శంభునివరమున జన్మించి డనా॥ శంభుడబుధకవిజనమనోహరుడ పరమాత్ముడగు కొండపల్లి గోపాలు । వరలబ్ధమునగవిత్వప్రౌఢిమెరసి తగుభంగి సారంగధరుని చరిత్ర । జగతిని ద్విపదగా సమకూర్తు వినుడు॥

రాగము - మధ్యమావతి.

వంతుకెక్కిన సోమవంశంబునందు శంతనుండను కీర్తిశాలి జన్మించె । ఘనమానజయశాలియగు శంతనువకు వెసరాజమణి చిత్రవీర్యుడుపుట్టె । నతనికి బాండురాజాభూమిపతియు బతికర్జునుండును బలుడుద్భవించె । నర్జునునిసూనుడభిమన్యుడనగ వెలగెనాతనికి బరిక్షిత్తుజన్మించె॥ నయగుణోన్నతునకా నరనాథునకును । జయశాలియై పుట్టె జనమేజయుండు । అతనికి బుత్రుడై యవనిజన్మించె । జతురుడు రాజరాజనరేంద్రుడపుడు॥ భీకరవైరులబింకంబులడచి లోకచక్రంబుగానేలుచు భూమి । దేజరిల్లుచు భోగదేవేంద్రుడై సరాజ పట్టపురాణి రత్నాంగిదేవి । ముక్కంటివరమున మురిపానగన్న చక్కని పు

త్రుఁడు సారంగధరుఁడు । మాణిక్యములమూట మల్లెపూదోట। యేణాయ తాక్షులకెన్నికమాటకందులేని పసిండికంబిసంపూర్ణ । చందమామనుభో లు సారంగధరుఁడు । నవమోహనాంగుడై నాటినాటికి । నవరిబై పెరుగుచు జనపాలునింట । నతిగారవంబునసష్టభోగముల॥ సతతంబుతనయీడుసఖులు సేవింప । రంగలరగబాగరాలాడునెపుడు । నంగడింద్రనుగూడిచరియించు చుండ॥ వానిసౌందర్యంబువర్ణించిమాచిమానవాధీశుండు మంత్రులకనియె॥

రాగము - కేదారిగౌళ.

ఈచక్కదనములకెనయజోడైన రాచసూతునినిజూచిరాదసన్న। ఘనుజనాథునిజూచి మంత్రివర్గంబువినుమనిపలికిరి విశదంబుగాను । పాపని రూపంబుపరికించుస్రవాసిభూపతులిండ్లకుబుత్తెంచియందు । గన్నెలజూచిరా గలవారిబంపుమన్నభూపాలకుడాలెస్సయనుచు॥ జనినాంద్రబిలిపించిపదము లోపలనుదనరాజసారంగ । ధరుచక్కదనముస్రవాయించి తగువిప్రవరులరా వించి । పాయనివేడ్కతోబలికెభూవిభుడు॥ భూసురోత్తములారభూమండ లమున । భాసురంబగురాజభవనంబులందు । నగణితాలంకారయగుచంద్రి వదన । దమభంగిసారంగధరునకుదగిన॥ చిగురుబోడినిజూచిశీఘ్రంబెమీరు । మగుడవచ్చినబహుమానంబులిత్తుగొ । కలకపరముగైకొనిమోదమలర । వేంచేయుడనిసెలవిచ్చినగదలి॥ మాళవనేపాళమగధపాంచాలచోళ చోళమ త్స్యపుళిందసూరసేనాంధ్రి । కేరళబంగాళకేకయకురుపారసీకవిదర్భబర్బర యవన । సింధుకొంకణమద్రచీనాంగవంగ గాంధారకాశ్మీర కర్ణాటలాట । యనవొప్పుయే బదియూరుదేశముల బనివడివెదకగాబాండ్యదేశమున॥ చి త్రాంగుడనురాజశేఖరుకూర్మి పుత్రికచిత్రాంగి పూబోడియొకతె । మనసి జునలయింపమాయాకురింగియన నెప్పునవమోహనాంగిచిత్రాంగి । నిండు చీకటిమేలు నీలంపుడాలుగందుతుమ్మెదచాలు కలికిముంగురులు । సూతన బంగారునునుపుమెయితీరు లేతచందురుబోలులేను నెన్నుదురు॥ ఇంద్రచా పాగ్రంబులింతికన్బొమలు చంద్రునిప్రియసఖులైలియనేత్రములు । శ్రీకార ములనివసించుగర్ణములు అకల్కినును చెక్కులరయనందములు । కంతుచే

పూచెండుజగనిమ్మపండ్లుకాంతిబంగరుగిండ్లు కాంతపాలిండ్లు । అల్లిపూసల
పేరులహీపతిమీరు నల్లచీమలబారునాతినూగారు॥ పిడికెడునడుమునుబిస
మసైకతపుదొడలు మత్తగజేంద్రతుండసామ్యములు । కలికిపాదములు
బంగారుపద్మములు కలికియానంబులుకలహంసనడలు । పగడపుమేనుల ప
సమించువ్రేళ్లునిగులనక్రమము లక్ష్మినాత్మిగోళ్లు । అంగజనకదలయాత్మసంకి
వి శృంగారములదేవిచిత్రాంగిదేవి॥ సారంగధరునకు సరివచ్చుననుచు బారు
గానాచిత్రపటమునువ్రాసి । పంపగాపటముభూపతికివచ్చినపుడుసంపెంగపూ
లబంతిసామజయాన । చిగురుటాకుకుతారెచిత్తరుప్రతిమ యగుచక్కనైన
చిత్రాంగినిజూచి । మదిలోనచింతించిమరిచిత్రపటము పదిలంబుజేసిభూపా
లుడచ్చటికి॥ గత్తింబంపిన పెండ్లిగ్రమమేరుపరచి మత్తగజంబులుమరిసువస్తు
వులు । అలివేణికివిజాలసరణంబులిచ్చి వలనొప్పపనిచెను వసుధేశుపురికి ।
జనుదెంచునంతలోసకలితరత్న కనలపుమేడచొక్కముగగట్టించి । శుభము
హూర్తంబుననారిగిదంపతులాయుభయులు నేకమైయుండిరిపిదప॥

రాగము - సారంగ.

ఒకనాడుచిత్రాంగి యొంటిగానుండి ప్రకటించిసేవించి పడతులకని
యె । పటములోవ్రాసినబాలుడుగాడు యెటువంటివీసుద్ధియెఱిగింపుమనిన ।
వనజాక్షులప్పుడావాక్యమూహించి వినయంబుతోమ్రొక్కి వెలదికిట్లనిరి ।
వినుముచిత్రాంగినీవిభునిపట్టంపు వనితరత్నానికి వరకుమారుండు॥ భూరి
విక్రమశాలిబుద్ధిమంతుండు సారసనేత్రుండుసారంగధరుడు । మహిపతిసుతు
డుకోమలివినుచుతుడు మహినెన్నదగునట్టి మన్మథుండనగ । వినితలయూ
చియావిధమెల్లదెలసి । తనమదినిట్లనిదలపోయుచుండగ॥

రాగము - మధ్యమావతి.

అటువంటివానికిల్లాలుగానైతి, పటుగతిదలవ్రాతఫలమిట్టులుండె,
నరసుతంబైనట్టి నాచక్కదనము, కొరగానియటునేసెగుటిలదైవంబునేమ
నిదూరుదునిటువలనయ్యోమానుంచిదికనను మానంబుదీరె, వలరాచపాపని
వంటియొయ్యారి, గనతసుందరమూర్తి గన్నులజూడ సమయంబుదలపోసి

సారంగధరుని, రాకగోరుచునుండె రాజనరేంద్రుఁడకలంకచిత్తుఁడై యతివై భవముల, ప్రకటితంబుగరాజ్య పదవినేలుచును మురిపెంపుచిత్రాంగిముదులభార్యపరికింప రత్నాంగిపట్టపుదేవి నిద్దరుసతులతో నిష్టభోగముల,నుద్దికతోనుండిరెయుగి నొకనాడు వేటసన్నాహంబు వెడలంగదలచి గోటికాల్బలములుకొన్ని యశ్వములు, వెలలేని పల్లకీల్ వేలచత్రములు సరిగెలు పడిగెలు నాలవట్టములు కదలనుద్రమ్ముముంచుకంచుభేరీలు, ధరణిగంపింపంగ దాశరధిపునిన్నేసన్నాహంబు చెలునెప్పనడువ నేనుగుపైనెక్కి యిరుగడలందు జామరంబులు ప్రేయచిత్రముల్ మెరయ, ధీమంతులై రాజదేవేంద్రుని వెంట, హితులుమంత్రులు పురోహితులుసేవింప, చతురంగబలములు సన్నుతుల్ సేయ, నీటైలుబల్లెముల్ నేనగత్తులును వాటముగాభిండివాలచక్రములు, సరిగెలువంకీలు చంకలోజాలు అరుసుగామెరయు చంద్రాయుధంబులును. సందులోనేర్పరులగువేటకానుని, ముందరనొకకొంతమొనలేరుపరచి. పందులబట్టెడుబలుజాగిలములబొందుగానిలిపి యుప్పొంగుచునుండ నినుడునునయాద్రికేతెంచెనపుడు, జనెరాజువేటాడ శైలభూములకు॥

రాగము - జేగడ.

జననుతుండైనట్టి సారంగధరుడు, జననిరత్నాంగినిచ్చలుగారవింప, మదినుబ్బి రాచకుమారులతోడ, సదములహృదయుడై చనెనాటలాడ, వాటంబుగాబంతివలెశిగవేసి, పాటింపదగుజాతి పట్టునాలుజట్టి. కళలుదేరెడు చంద్రకావిరుమాలకులుకుచు వేగచుంగులుజారగట్టి తెలివైనయాణిముత్యములచాకట్లు, బలవైన పచ్చనిపతకంబుమెరయ సద్దటితాయిత్తుజాళువా పసిడి, అందమైకనుపించు నడుతజంధ్యంబు వెలలేనిరత్నాల వ్రేలియుంగరము తలుకొత్తుమంచి కుందనపుమొలత్రాడు, తకమొప్పవైరభీకరమైనబాకువరుదుగావలకాలి బెండెంబువెట్టి, పరగంగ బంగారుపాబిలువోడగి, సరినెడట్టియుగట్టి జాజిపూవన్నె, వలిపుపుప్పటివలె వాట్లుగాగప్పి, తిలకింపకస్తూరితిలకంబుదీర్చి, చెలికాండ్రతోగూడి శృంగారమునను, పిలసిల్లుచును రాజవీధులలోన, నరయుగామిత్రుల సందరిజూచి, యూరకప్రొద్దుబోనుప

మేమిలేదు, చనిపావురమును వేరక డెందమనిన విని రాచబోడిక వేగంబకడలి నాభిరామంబులునడినెత్తిజుట్లు శోభిల్లునప్పట్లు సొగసైనదట్లు, చెవులును త్యాపుజోళ్ళు శశివంకగోళ్ళు, రవిబోలుచక్కని రత్నాలపేళ్ళు కానిలాగులు ను బంగారుమొలత్రాళ్ళు రావిరేఖలుగలరాచబోడికలు, పారావతములు న్నపదలకునేగి, బేరైనపక్షులప్రియముతో బిలిచి ముందరనుంచినమురియు చునతను, కందవక్షులగనికడ నంతశిల్లి తనయీమురాజలతప్పకజూచి, తను వుతో బల్కెనాసారంగధరుడు॥

రాగము - సావేరి.

తెల్లపావురమిది తెలుపైనదీని, బరగంగ శ్వేతునీపంజెంబునాది, యె నుచుబక్షినిబట్టిట్టుచూచి మనముష్టినేసె నాకాశంబుముట్టనంద రేకంబు నైయార్భాటమునను నేగ్రిందరాకుండగ రెకలుత్రేయ, జెల్లనురంతులబెద రియాట్ట, కండ్లపాటదరనాకాశంబుముట్టె చప్పట్లుగొట్టుచు సంగడీంద్రంత, దప్పక నందనువల యెత్తిజూచి, మింటలేదనిపల్కి- మిన్నకున్నంత, వెంటనె కొందరువిట్టునీగుచును గన్నులవ్రారగా గరములుపట్టి, అన్నరోయతడవ్వ నిసూచునవాడు, నవరగాజుక్కల సరసకుబోయి జౌరమిక్కిలి పొడవని గూ య.వారు, నీళ్లపళ్ళెములోననీడలజూచి, పల్లటలేదనిపలికెడువారు సన్నం పుతలగడ్డ చాబుగాబట్టి, యున్నదిచూడరా రోయనువారు, తెల్లమబ్బేవ జిన్నతెలుపులుజూచి యల్లదెపావురంమనిచూపువారు మీద దప్పకజూచి మింటిలేదనుచు వాదించిపల్కెడి వారిలోనొకడు కామసీహ కల్లకంటినిచ క్కముగ మీదిమబ్బునగాక మిన్నగాక నల్లమబ్బుకుగ్రింద నాకుదాపున ను తెల్లడాల్పుక్కయు తెగితడురీతి వినుకుదప్పకచూడు మేదినినాథకను పించెనాయన్న కంటినోనుచు జెలికాండ్రమేడలపై జేతులువైచి చలరే గినవ్వుచు క్షితిపాలసుతుడు పిలుచునంచనుచేతబుట్టినిదట్టి పిలపించి రెక్కలు విసరిముంమారు బుట్టుగాగేరుడు పిట్టనుచూచి పట్టభద్రుడునిల్చి పక్షినిబి లచె చేకమువారుచు బెంటినిచూచి రారమ్మనుచుబిల్చె రాజశేఖరుడు పను వడివెనుకకు పరములనుమిక్కి మరిపిల్చు రాచకుమారునిమాట వినిపక్షియా

ళాశపీఠిదానుండి॥ తనపై టిగాజూచిధరణిపై వాలె! నప్పుడుచిత్రాంగియతి వలుదాను, మ్రొప్పైనబంగారు మేడపైనుంచి, తెలివైనవెన్నెల తెప్పచంద మున, లలితమాముత్యాల పాపటబొట్టుపౌజులకంమలు పల్లేరుపూలురాజి ల్లురత్నాలరాగిడిపెట్టి, కెంపులముక్కరగిలకసరంబు సొంపుశోగ్రాలజో మహారములు బంగారుపట్టెడబన్నసరములు, రంగుపచ్చల యుంగరంబులు మెరయనుబ్బురంబై యందచిల్కదాళి, గుబ్బచన్నులమీదగునిసియాడంగ, సంపటితాయితుల్ జతలుగాగూడ, గందుబొల్లనిపై డికంకణంబులును, ఘంటలమొలనూలు కాళ్లగజ్జెలును దంటమెట్టెలువింత తళుకొత్తుచుండ, జరిబుటాచీరయె జాజిపూరవికె నెరిగొప్పలోపలనెవిమెరయ, మొలకప్రాయపుచిన్ని ముద్దులగుంయ కలికికన్నులసోగగా మెకఢీర్చిసంతోషమునతనసకిలుసేవింప, వింతగాగర్వార విడెముసేయుచును ముంజేతిపై చిల్క ముద్దులగుల్కమంజుభాషిణీముద్దుమాటలాడుచును, వీధిలోబాలురవిధమాలకించిచాదైనయామీది పావురంబునకు జిలుకనూరటజూచిచిత్రాంగిదేవి పిలచినజిలుకను బొంటిగాదలచి చలమొప్పజక్కని సారంగధరుని, జెలరేగిసందింపజేతులు గాళ్ళవాటంపుకోటలువసుసతోదాటి, మేలైనచిత్రాంగిమేడపై వ్రాలె వ్రాలినగైకొనివనితలుదాను, మేలమాడుచుమంచి మేనాయెననుము, నచ్చంపుపక్షిరా జనవచ్చుదీనిముచ్చికతోమాటమాత్రనవచ్చు, కోరికతోదీని కోసమిందెలకు, సారంగధరుడు రాసందామెనేడు, కనుగొందు కన్నులకరువెల్ల దీరనినమదిలో మర్మమగుపడకుండమురియును నుల్లాసమునుపావురముది మసుగునదాచి కోమలియుండెనంత॥

పారావతముమేడపై వ్రాలజూచి యారూఢిగానన్నపాత్మజులెల్ల, బిక్కటిల్లగనుండి పృథివియాసముకక్కసిల్లగరంతుగలగెనచ్చోట, రంతుజేయుకుడని రాజశేఖరుడుమంతనంబునలేక మందిసందడిగగల్లు పాటునబెంటిగానకపోయి, మెల్లనచిత్రాంగి మేడపై వ్రాలె రాజోద్దుమిన్నకరాణి వాసమునకే బోనకనిధిరజెంచిచూచినను, బినతల్లియింటిబిడ్డలు ప్రేమ, మనుడథర్మంబవశ్యంబుగానటకు బరులనంపుమమంచిపనిగాదు నేనే యరిగెదనను

చుండ నాసమయమున, మతిమంతుడగు రాజమంత్రికి గూర్మిసుతుడుసుబు
ద్ధిరామకునకిట్లనియె॥

రాగము - తోడి.

నరపాలవదనా విన్నపంబు పరిహరించకవిను బహు నాళ్ళనుండి
యు, కన్నడసేయక కలకాలమేల మన్ననతో మీరుమమ్మేలినారు రాచకా
ర్యముదాచరాదయ్యా మాకుదోచినంతయును మీతో జెప్పవలయు రాణి
వాసమునకురాజులేనప్పుడు, పోనీకుజెల్లదె బుద్ధిచూపించు, మీవంగసము
లోనమేదినియందు, నీవైతె బుద్ధినెన్నికకెక్కినావు ఇంపొదలలోదసకునిందు
లోనొకనిబంపించవలెగాక పనివడిమీరు రాజసంబుడిగి చిత్రాంగిలోగిటికి
బోజెల్లదగననుబుద్ధి కిట్లనియె॥

తలపోయుజాలు ప్రధానికుమారనిలుపకు నీకు నీమదిగాన దరయుర-
మణీయింటికిని బోరాదె నేనేమి యమరంగజులేదని నేమిసేయ పరులనంపుట
మంచిపనియనేదేమి యెందుకీశంక నీకిదిసరికాదు పొందుగాబక్షి నిప్పుడెపో
యిదెత్తరనియిట్లుతూలబోనాడు రాజ,తనయునితో మంత్రితనయుడిట్లనియె॥

మాకుదోచిననొక మాటచెప్పెదము జేకొనుముపరాకు సేయంగ
వలదు, గనుతి-పరానిచక్కనిది చిత్రాంగిజనలలో పశౌర్యశాలినీవు, అద
రుపాటునవెంటెనగిగితి వేని ముదితనీపై జాల మోహింపగలదు, వ్రోజగాద
నినీవెవచ్చితివేని, రాజుతో జెప్పివైరముఘటించు, బాలతోదలయంటిబాస
చేసినను, స్త్రీలనమ్మగరాదు చిత్తంబులోన, బొలుతులుచక్కనిపురుషులజూ
చివలతురక ద్రావతివాక్యంబువినవె, బుద్ధిమంతుడ అంతపురమునకరుగ, వ
ద్దన్నగోపంబువచ్చును మీకనుకూలమైననీ నాసేయవచ్చు, వినకున్నర
వ్వగావించు నిజంబుజనిమంత్రి నందనుడాడినమాటవిని సహింపకతనమీను
లుమూసి కన్నులెఱ్ఱనజేసి గద్దించిపలికె॥

రాగము - నాట.

నిన్నుగాపుననింత నేరమోర్చితిని చిన్నప్రాయమునుండి చెలిమితో
గూడి, మన్నించుటంజేసిమందెమేలమున, బుద్ధిచెప్పెదంను భూమిలోలేని,

సుద్దులుచెప్పెద వేడ్కఁగాను, మాతల్లిరత్నాంగి మాయచిత్రాంగి, ప
తకంబునకయింగూడినదానిపై, పాటుపురానేజూడ బోయినంతటనె, దానలా
గిననుమాదివేమొ మోహించు, దగవన్నవినకయా తెలిసినామాట పలికెట్టి
యేలభూపతికెరుగింతెమొ సరినాపై పుత్రమోహంబులేక జననాథుడేటికిబం
పనూహించు, నేఢమాటమిసిద్ధ లెవ్వాడనిన్న, గాదంవరెది రాపకావ్యంబు
గాను, తొలగిపోయిన నీమోహలోపునపోవ, దెలిసినానుతునితో నిట్లనుసత
డు, చిత్తగింపుము నేను చెప్పినమాట తత్త్వపడవద్దు తమకంబుకీడు, మాను
గాపదుగురిమాట ద్రోసిననను, హానివచ్చునెంతయభికునకైన, వినుసదానెవృ
డైనవిష్ణుబ్రంహేశ, మగనువిల్వగలేరెమానమునెంత, కనకమ్ము స్త్రీలనెక్క
డనొంటిగన్న మానువిల్వగనెటి మనుజులవశమె, చూడవేమునుగారి సుతు
డాదిమునులు చేడలచేష్టచె కిపోవవిధము భావించి విరామవిబల్లటి దేవలో
దలవట్టి పాత్రమునుంచే వెరలయున్న కుల్యాయి తోలించవచ్చు కలవరంబు
లునీకుగలిగినగలవు, మంకబుద్ధివిడిపనుమనుజులల్లె, వంకలుదీప్పునర్వెక్ష
డపేవు, అట్టిబోయినంతలోనట నెనమైనబయగతిపెద్దలు పలుకుటవినుము,
గోరిపావురముపై గూరిమిచేత సారంగధరుడేల పనుయింబునంపు, వద్దిబా
లురలోనవలదంచు నొకమాటచెప్పకనేల బోసిచ్చిరనుచు బనుగురుపది
నోళ్ల బ్రకటంబుగాను గోలువలెన్నియనెంపు కోపంబుగానమేమెంత వార
మునిరాకిట్లు పూనిమానంబుచగలమాట చెప్పితిమి, దేవచిత్తంబు తెలి
సినయట్లుగావింపుమన్న నా గ్రహముకబలికె

మంత్రికుమారనీమాటలుచాలు । తంత్రినాదినిరానపవకోషించి।
కలవితేనివికొన్ని కపటముల్ పన్ని కతబుట్టించనిక్కముగబల్కితివి మనసు
లోగలవెతల్ మరచినపుట్టి జనులకుగలుగు నాజగములోపలను నెవ్వాడుపా
పంబులెన్నిచేసినను దవ్వేలదైవంబు తానుబాలించు నంతమాత్రాన కింత
ననేలమీరు । చింతింపగడనిచెలికాండ్రనిలిపి, పురగణింపగా దనపూర్వక
ర్మంబు, తనుపుకాదై వెంటతరితీయనేయ నిలిచినచోటికాల్ నిలువంగలేక
నలలేగిచిత్రాంగి నగరికేతెంచి, రాజులోగిటచుట్టుదాగిటకోట, రాజుపైకా

స్తులుపసిడిబోదెలు, లోపలియంతస్తులో నడిమిద్దెచూచుకంబాలమట్టి
కొల్లారు, ఆలోసజక్కనిచుపరంజిమేడ, పాలమన్నపుగచ్చు బంగారుగోడ,
జిగిమించుముత్యాల చేరులమాచని గనిగల్గావించు నీలకంబములు, పగ
డంపువాకిళ్లుపసిడితల్పులును సొగసైనవజ్రాల సోరణగండ్లు, అచ్చుమా
ణిచ్చు టరుగుపంచాదిపచ్చరాతిళ్లు సోపానమార్గములు, దాపునపూదోట
ద్రాక్షపందిలియు, ప్రాణమైనకేళికా భవనబ్బులంమ జగడంబుతరినోళ్ళపట్టె
మంచంబుజిగివన్నెగూర్చివేసినపట్టు పరపుతగినయంతగుమంచితలగడదిండ్లు
ఘగఘగమనుతావిపుష్పాలవరుస ॥ లలితమపుబటుపుబిళ్ళలసూర్యవ్రటిము।
గలచంమవయునుజొక్కపుగోడబారు । పుష్పాలదండలింపొదవపన్నీరు । జ
వ్వాదికస్తూరిసంపెగనూనె । తళతళమనుపైడితాంబూలతాను । కలగుల్ల
నవంత్నకాంతులచేత । చిత్రమైచూడవిచిత్రమైయున్న । చిత్రాంగియిలు
చొచ్చిశృంగారమైన । నగడంపుకంబాలపందిటిలోన ॥ సొగసుగానిలుచు
న్నసుందరముఖులు । గనిపోయిచిత్రాంగిగనుగొనిమ్రొక్కి వినుపింపవారా
నివిధముగబొంగి॥ గమగించుముత్యాలగద్దెపైనుండి । దుమికితత్తర పాటు
పావొవులాడజను దెంచినిలుచున్నసారంగధరుని । వనితతప్పకచూచి వర్ణిం
పనోడగె । చందురుడోలేకసారంగధరుడో॥ సుందరంబెక్కడనిజూడనివాడు
అవతారమన్మధుండనవచ్చువీని । సవరడసంబులకువరాలుసేయు పోడిమిని
నీనితోభోగింపకున్న॥ నాడజన్మముకన్ననడపైనమేలు । అమ్మక్కచెల్లయే
మనవచ్చుబయిడి । కమ్మిపైమిసమిసల్కనుపట్టుమేను । భానునికాంతిలో
పకనిగ్గుదీసి॥ పూనియుజేసెగాబోలువిధాత । అటువలెగాకున్ననవనిలోప
లను । నిటువంటిసౌందర్యమెందైనగలదె । చక్కనివారిలో జక్కనిశామి।
మొక్కిచూతనోయీశ్వరాయనుచు॥ గనురెప్పవ్రేయకగనుగొనుచున్న । పి
నతల్లిజూచిసంప్రీతితోడనెలతయిట్లనియె । రాజంతవాడవురాచకుమారనేజె
ల్లమ్రొక్కెదనిన్నె మనంమ స్త్రీలకు మొక్కంగ । జెల్లునటయ్యబాలు
డానీబుద్ధి ంగారుగాను॥ నీచక్కదనమునునీవిలాసంబుచూచిన । వారుమె
చ్చుకొంజెప్పగాను । ననుజూడరావని నాలోననేను । ననుమానపడగనేడను

కాలమూనావే! బుద్ధిని [illegible]ంపమాసి [illegible] తమ్ముల్లు । కన్నులుచల్లగా గంటి
[illegible] । మగన [illegible] మానవన్న । జనపతిరాజనిశంకింపనేల । వన్ని
కార్యములకీ నను కొంటుకైతే వెన్న బెట్టిక నేయి వెమక చేమిటికి॥ సారంగధర
నవచక్ర. దనంబు [illegible] నని ప్రియములాడుచు నెలతల చేతబన్ని వదెప్పిం
చిలివేశిగడిగించి తిరిపాదములు ॥ చిడిముడనతలి పైటచెరుగుతో కాళ్ళ
[illegible]మొత్తి రత్నాలతబుకు లోపలను । నాకులు పోకలు అగరుజవ్వాజి । జోక
పచ్చకర్పూర కస్తూరి గంధం । కప్పురమాదిగా కానుకలెల్ల । దెప్పించికొమ్మన్నదే
[illegible]లివె॥ ఓలల్లి నిను [illegible]గోప్పనిల్లు । పోతుటీగకునైనబోలయంగ
కామునీతనయుడగానరింమవచ్చితిని । ఖ్యాతిగానీపాద కమలములంటి । బ
గలకున లెక్కాకాలనా సూచమేల । మరివివాహనంబుకో మాళ్ళదిగాదె॥ భాను
[illegible]ముద్దులపారావతంబు । నీమేడపై వ్రాలితే ప్పించవలయిబోయివచ్చె వన
[illegible] భూపాలసుతని । వాడుకచెయిపట్టి భామయిట్లనియె ॥ సన్నుతగుణశాలి
సారంగధరుడనన్ను [illegible]నచెయ న్యాయంబుగాదు । వాక్రుచ్చినిన్ను నేవ
లచినగాని । నీకునాయిల్లెనిలీయిల్లుకాదె । రానేమి పోనేమి రాజులేడేమి॥
నేనునెంతటికైన నీకేమిభయము । మచ్చికనిను గూడి మనసురంజిల్ల । ము
చ్చటాడగవలె మోహంబుదీర । జనపతియును నీవు సమమింకమారు ॥ నను
పొమ్మనమేలరమ్మని చెయ్యిబట్టి । మేలబంగారు మేడలోపలికి । దోలగనీయవెం
టవోడ్కొనిపోయి । ప్రియముతో నవరత్న పీఠంబునందు । దయమీరనుం
చిచిత్తరువులవింతమూడ మాయనివేలునూటిగాబట్టె॥ మేడలోపల తీగెమొ
లపుచందమున । జిత్తజు కేళిశాకిలిబంధముల । చిత్తరువునుజూపిచిరునవ్వు
నవ్వి బాలుడాచూడు గోపాలకృష్ణుండు బాలత్వమునను రేపల్లెలోపలను ।
గొల్లభామలనుపెండ్లి సూతులిండుజేసె॥ గొల్లగాదాబెండ్లికొడుకాయెజూడు ।
కన్నెలనెల్ల దాకమపులజేసి యెన్నంగనాలబోతెదాయెజూడు । దాపరమేల
బృందావనమందు । గోపైవచెంగల్వ కొలనులోపలను । గోపికాస్త్రీలెల్ల
కోకలువిడిచి॥ దాపునజెట్టెక్కె దండలంబట్టె । జలజాక్షుచూడుచు జవలాక్షు
లెల్ల । గిలిగింతలుగ జలక్రీడలాడుచును । వన్నికోకలు తనహస్తానబట్టిపా

న్నమాకెక్కెనుపురుషోత్తముండు॥ కొలనుబైటికివచ్చికోమలులంత । వ
లువగానకవనజాక్షునిజూచి । చెప్పనేమున్నది చెల్లబోల్గండుకప్పిరి అలిబో
ట్లుకానరాకుండ । గంటివాయనివాజూటివాక్యములు । కంటకంబైనతా
గడకనిట్లనియె॥ వనితయీశిల్పిలో పనియింతెగాక । వినవటెమునుపటివృ
త్తాంతమెల్ల । మునులుశ్రీరాముని మోహించిపిదప । వనితలై పుట్టిరివసు
దేవసుతుడు॥ వెలయంగ పదహారువేల గోపికలగలసినట్టేయుండు గపటనా
టకము । మగువసీవెన్నిన మార్గమెంతయును దగుకృష్ణలీలు తడవాయెవ
చ్చి । తోరంపువేడుకతోసంగడీంద్రు॥ కూరిమినారాకగోరుచున్నారు । వ
నితపోవలెనన్న వానిమాటలకు।దనలోనచిత్రాంగితలపోయ।దోడగెటాతుర్య
ములనెంచశక్యంబుగాదు రాతికిపరివచ్చు రావినిమనసు।కరుగబోదురమ్మైరవా
యసుచిలుక॥ బోరసినవిదమాయుబోదనవలపునరమరలేక నేనాడిసమాట।విరి
చియుడ్డుమమానివృత్తినునాడువలపించ నెవ్వారివరముకాదింక । చలికూట
పైవెన్న సారంగధరునిమనసుగానగరాదు మదిలోనిమాట।అనవలెగాక నేడ
నుమానమేల రమణులందెవ్వరురాదయీపనికి । సమయమైయున్నదిచల్ల
కువచ్చియుంతదాచగనేలమోమాటమునకు । నంతంతకాలస్యమమృతమేవి
షము కదిసికోపించినగార్యనాశనము॥ గదియగనైనగానింపటంచు బను
బంతులవరంగసారంగధరుని । బెనగురనిట్లని ప్రియముతో బలికెపీపింగా బా
హుదినమునుండి । నీపైననా ప్రేమ నిలచియున్నదియు పుడమీశతనయ
నీపొందుకాంక్షించి । తడవాయెనేటికినైపయోగమున నాడబోయినతీర్థము
రుదెంచినట్లు। నేనుమోహముదీరనినుజూడగంటి దగునిద్ధరికివిజక్కదనము
లజూచి । బగబట్టెవిధినన్నుజవజేయనాయె దప్పేనువిరహవేదనకు నేతాళ ।
నిప్పటినిపదీర్చుచుమదిగొజవ్వాజికలపంబు బూనుకోగదరనన్నేడ । వంచు
రంమనిబలవంతంబుసేయగని పాపభయమునగడగడవణకి॥ తనమంత్రివా
క్యంబుదలచి యోతల్లియెనయదు ముజ్జగముల నెంచిమాచినను । దనయుల
మోహించుతల్లులుగలరె మగువకోరత్నాంగిమారుగానిన్ను । దగజూడవ
చ్చితిందుకువచ్చునెరుగ బన్నుగామాతండ్రిభార్యనైయుండి॥ నన్నంటమన

నీకునాలు కెట్లాడెగమలాడుతుచ్ఛభోగములకాసించి । యమునిచేగోతలకం
మనేనొర్వ వలదంమకలనై నవావినాపోడ । గులహానివచ్చునీకుటింపుచింత
విషవుమునామాటవిపాపమని । దొడిబడనాదనితోనిట్టులనియె ॥ కాంతుం
డవినరభూకాంతునితనయయెంతజెప్పితివికానంతటిపనికి । సదరుమాటలనె
వ్వనాడుచునున్న బెదరించి యముడని పేరుబెట్టెదవు । మనివడిమబ్బులోపలి
నీళ్ళుచంమి దొననీళ్ళు దెగగొట్టుదు రెవెఱుగిలైన । చేదొరికినమేరుచెయిజా
రవిడిచి మీదవచ్చెడుకేడు మేలెవ్వడెరుగు ॥ వాపులెంకగదేల వలపున్నచో
ట । వావులనెంచరుపలమయీపట్లగుడు । పామచండడాకొడిచంపుగింపు ।
వనుసుగ్రీవుండువదినెగ్గైనెడె ॥ దనరమేనత్తబొంవడెముకుంకుండు । తనబి
డ్డనంటడేధాతమోహమున । దానినింఘడడేతపసివ్యాసుండు । గౌశికుమూ
ర్ఖసికలయడేతొల్లి॥ వారెల్లమనవలెవావులువెదుక । నేలరానీవైతెవర్ప
రివేము । పెడమాటలేకానివేల్పులకన్న । దొడ్డవాడవురనామోహంబుదీ
ర్చు॥ చలముచేయకుమనీచక్కనిమేడ । తలుపుమూయగబూనదత్తరంబు
నను।బలుకుపల్కనజూచిభూపాలసుతుడు। కోలకులగన్నీళ్లుక్రుక్కగబల్కె॥
యెలనాగనీకునెంతజెప్పినను । బలుమారుపాడినపదముపాడెదవు । అతి
భక్తితోదేవుడనిమ్రొక్కనంత । మిటిపిదపగుడివచ్చిమీదపడ్డట్టు। బాగా
యెన్నీపాలుబదివేలువచ్చె । శాగిపోనింమనిసారంగధరుడు । బిడ్డాడగాజూచి
చిత్రరాంగిదేవి । గట్టిగామొలదట్టికరములబట్టి। పెనచిపోసియక పెనగులా
డగను । వనితపట్టినదట్టివడిబట్టిచించి । రాహువుమింగినరహిదూలి పోక ।
శాహనమునలేచిచంద్రునిషగిది॥ విడిపించికొనిబోకవినుము సారంగ । అడు
గుదాటితివేనినవనీశుదాన । యాసించివచ్చినయతివలనిట్లు । గాసిపెట్టక
లంపగానగునటర॥ దొమ్మి సేయగరాదుదొరకుమారుడవు । నంమునిన్నేమ
ననాకన్నులాన । యేటికిభయమురాజేంద్రకుమార । మూలైనవినుమన్న
మరికొంతదప్పు॥ దరలిపోనగజూచి దనయీశపించి । పరువడిచిత్రాంగిపలి
కెకోపమున । చూడుమేమంచునీచుడకొద్దిలోన॥ నాడుదానాయుసుకంటక
బోడు । నేనెనిక్కరంమన్ననిట్లబల్కెదవు । కానింమునీకండకావరంబతడు।

బయిననీవునుబడుపాటలుచూడు ॥ వయసుకుచేటురావలగాబోలు । రచ్చ
పైగొండంతరాగంబుదీసి । వుత్పుపోతనవాడపోయినయట్లు । చక్కదనానకు
జాలమోహించి॥ నిక్కమైవంచితినెరజాణ యనుచు । లందపోతపుకాకుల
కుకాలుమెుప్పి । సడపెంటనెండినఫలమేమిగోరి । పీనుమునునాప్రజ్ఞ యేవిధ
మునైన॥ జనపతిరానింముచలమురెట్టించి । యోజగానీతప్పయుక్తిగా
జెప్పి । చేజేతరేపునీచేతులుకాళ్ళు । కరమొప్పగావాడికత్తులచేత । దరిగిం
చనున్ననింతటనుండిసన్ను । మారుపోరునబిల్వమాయని శారె ॥ శారెకు
జెయ్యెత్తిచలముసాధింప పగచాటిచెప్పిన । పడతిమాటలకు బాగలంచుభలి
కెవోపేలతినిన్నింత । చలమునుబట్టియసత్యవాక్యమును । తలపోయనేల
భూతలనాథుడైన । నవునుకాదనకనీవాడినమాట । చెవిబెట్టన్ననేల శిక్షసే
యించు। నదిగాకభూదేవియాకాశవాణి । పదపడిజీవులపాపపుణ్యము ।
గానరానేనీకల్లనానిజము । గానకనేలడెక్కసలాడెదవు । భామపించుక
మీదబ్రహ్మాస్త్రమేయు । గామింబునకుముదైవగతి యటుమీద । నీదయ
తనయుండనీవునాతోడ। సాదింపనేపగవాడనుగానుదయయుంచుమనిమ్రొ
క్కితరలియచ్చోట । భయముదీరగరాజ భవనంబువెడలి పులినాగివిడిచిన
పోలికగాను । నలుగురునవ్వ నేమంచుకోయనుచు గాలుసేయాడ కండంబు
లోస । దేలుకుట్టినదొంగ తెరగుజూపట్టిప్రకటింపగారానిభావమూహించి॥
మొగమెత్తిచూడకమూగచన్దమునవలపంచికొనిధరాతలముజూచుచును ।
శైలికాంద్రగూడుక సింహవిక్రమును పడకింటికినిబోయి పాన్పుపై జేరి ।
సుడివడిపవళించి సొంపేమిలేక చిన్నబోయినమోము చెలువంబుదప్పి । మి
న్నవిరిగివచ్చిమీదబడ్డట్టు పోపులేకనెపోడవుట్టినిప్రొద్దు॥ పాదావకమునే
లపట్టియాసిలిని గోడలు పేడలుగొబ్బునదాటి । యేటికిచిత్రాంగి యింటపై
ప్రాలె బుద్ధిగల్గనయాసుబుద్ధియుజాటి । వర్ధనగానేలవాజినైపోతి నలివేణి
పినతల్లి యనిమ్రొక్కగాన । వెలమివ్రొనసుజూచి యేలమోహించె దగ
నుమానుమటన్నదరుణినామీద॥ బగపెనేరవ్వపాలుగా కండదైవమాయీ
తూరితప్పించుమనుచు । దానంతమనమునవలపోయుచుండెఅక్కడచిత్రాం

యాగాటమునందు । నక్కటాయనుచునవని పై వ్రాలివడిలోనగట్టినవరహా
లమూట । పోఁడవునూతినిబడిపోయినట్లున్న సారంగధరుడనిచలమునజనిన ॥
దారిదప్పకచూచి దైవమాయనుచు మీనాక్షిమోహంబు మితిమేరలేక ।
పానుపునయిబడి పలువరించుచును నులికిపాటుగుచూపు నోఁగిజారుకొప్పు ।
తలపోతమరిగొంతతచ్చానలింత దెలివిదప్పినమాట దిగిటాఁకుచెమట । కలు
వరింతలుమబ్బుగప్పినయట్లు వెన్నెలుదూలియువనితకంతంత । కన్నులజీకట్టు
గప్పినయట్లు విరహతాపంబు వేగించలేక । పరిపరివిధముల బాలునిదలచి
చేతులోచెయి వేసిచేకాకుచేసి । పోతివిరోధించిభూపాలతనయ అంచితం
బుగధట్టిమెడుపుచేడకేఁ । మంచివినిపని మట్టుచేయింతున నీకడలేనికా
మాంధకారమున॥ మునిగిసామ్ములుదీసిముల్లెగాగట్టిపుక్కిణింపరగుబట్టుమట్టం
బ్బువిడిచి। గురిమాలిపున్నట్టికోకయుగట్టిగబ్బిగుబ్బలచేతగాజులవీరి। తబ్బిబ్బుచే
తలతరగొంగుగట్టిబాలికపువ్వులపాన్పువిడిచి। మూలనుబవళించుమూల్గుచు
నుండెఆప్రొద్దుమరునాడుఅడవిలోపలను॥ నేపాలరాజవరేంద్రభూవిభుడుబా
హుబలంబుంబలమును దాను॥ సాహసంబునమృగసంఘంబుద్రుంచి। వెరగొప్ప
మృగముల వేటజాలించి । సుడివొంతను జేరిఁలము ఘుగ్రోల । యలసటదీరం
గనచోఁటనిలిచి కొలకులవరెలకొరసంపఁతుఁ॥ వేడుకఁడినవిధమెల్లజూచి ।
బోడిమిగా మేనపులరించిరాజు । చిత్తంబుఝల్లనచిత్రాంగిదేవి ॥ తత్తరం
బునగొంతవడవ్రుతించి । కడలేనిమోహ సాగరమున మునిగి । ఘుడియయో
డై యుండగానంతలోనబన్నుగాచిత్రాంగిపట్టినపుట్టు। అవ్వాయుమనిరవిహ
స్త్రాద్రిజేరె । చిత్రాంగికుచములుజీరినరక్త । గాత్రమైసంధ్యారాగంబుజూప
ట్టెబామకట్టినయిలపటముచంధమున। క్రేటుంచతగనిండుచీకలగప్పె । న
ల్లంతచిత్రాంగియాణిముత్యముల । చల్లె మెడుపుగనక్షత్రముల్ పొడిచె । మ
గువప్రాణేసునిమూమయన్నట్లె ॥ మగటిమితోజంవమానుజూపట్లు । విధు
చల్లనేమం వువిరహులమీదనెదచల్లినట్టుగా వెన్నెలగాసె॥ నరనాధుడారాత్రి
నాల్గుయుగములపగిది । గడిపిసూర్యోదయకాలంబునందు । బుడమిగంపిం
పపురికినేతెంచి। బంధుమిత్రామాత్యబలములనెల్ల । నందంద సెలవిచ్చియు

భయమందితరుణికిట్లనియె । కలికిరో యీఘాతకార్యమేమిటికి । వలవజాలించు నావాక్యంబువినుము నిన్నుబట్టెదగాని నిమిషంబులోన॥ గన్నపుత్రునినైన ఖండించినైతు । వానికోసంబింత వలదుపో చింత । మానిని నామాట మదినుంచికొంత । యుండుమటంచునత్యుగ్రుడై లేచి । మండుచు నాస్థాన మంటపంబునను । నలముభేదమునను సింహాసనంబు । ననుదలవంచికూర్చుండిధాత్రీశవుండు॥ గారతాగినచేపనై నడిదాను । నారాటమున మనసారంగలేకకలకంఠరూపురేఖలుమదినెంచి । తలయూచిమదిలోన తలపోయదొడగె దైవమెంతటివాడు దశలుదుర్దశలు॥ వేవేలజీకటివెన్నెలజేసె । నుపమింపసత్కీర్తియొకయేలరాదు । అపకీర్తికనుమాయెనెంతనేవచ్చు గొడుకని తప్పైగైకొనిగాచితేని । బువమిలోపలవృథవ్రామబోయినన్ను భూపాలుదొసరించు బుద్ధికిమించు॥ పాపంబుజేసెనా బంధువుండయిన । నన్నదంముల యిననాపుత్రులయిన । గన్నపుత్రునినలువగావంగరాదు । వాసివన్నెయుడప్పివర్తించురాజు । నాకనంబొంచునెన్నగసభలందు । బలువిచ్చియీమాట బలుకపాపంబు॥ వెలయముగ్గురువిన్నవినుముజ్జగంబు । సుపముతోనేజెప్పకుండినగాని । అపకీర్తిరాగలదనినిశ్చయించి । తనయుడుచేసిన నాదుణంబునకు॥ గనలుచుబంధువర్గముదెసజూచి । సంకోసమునజెప్పజాలకకొంతశంకించిమంత్రులజయ్యనబిలచి । చెనటియైయిత్రాంగిచెప్పినయంత । వినుపించికీనికేవిధమనియడుగ । వినిమంత్రులందరువినులుమూసి । యనుకునతోడను హరిహరియనుచు భాసురంబుగజిత్రపటములోపలనువ్రాసిన ప్రతిమలవలె నూరకున్న నపుడునయార్ణవుడని యొడుమంత్రి । నిపుణుడై నిలచి యానృపునకిట్లనియె॥

వినవయ్యభూపాల విశ్వంబులోన । జనని మోహించు దుర్జనులెందు లేరు । నీయాజ్ఞనిన్నాళ్ళనిలిచెధర్మంబు॥ నీయధర్మంబునకేమిరాగలదో లోకంబులోగొంత । లోకంబునందు నేకులంబున నయిన నిటువంటివాని॥ గలసినవారికేగతియున్నొకాని । పలికినజాపంబుబట్టిముట్టాడు । దనయుడు దల్లినడ్డతిబట్టెనంటె । వినరామభూపాలవినుమునామాట॥ వరకమాకడు

డురానివాఁడు । కలుషాత్ముఁడొంటినిక్కడికేలవచ్చె ॥ దెలియఁజెప్పుమటన్న
జెలివితోఁజూచి । వగలాఁడిబహుమాయవాద మూహించి పగడంపుకంబం
బుపట్టుక లేచి । తలవంచిపలికె భూతలనాథచంద్ర॥ తెలియంగవినరయదీపిం
పమీరు । ఏమనఁగా వేఁటాడఁబోయిన వెనుక । సందువిచారించి సారంగధరు
డు॥ పారావతమువచ్చెబట్టియమ్మనుడు । పేసుబెట్టుగవచ్చిప్రియమునబలికె ।
నాచక్కదనమును నయముగాఁజూచిని బాత్ముఁడూరకనిలచియిట్లనయె॥ మ
గువనిపై జాలమనసాయెదనకు । దగగౌఁగలింమన్నదగదెరాయోరి । యొష
లెమంగకయిట్టికొంటెగానున్న । బాఁగడనిచెయిబట్టిబోలునా నీకు॥ తల్లిరా
యిటనిల్వదగదుపొమ్మనిన । బల్లిదుడై బట్టెబలవంతమునను । వగగుల్క
నాలేతవయస్సుపాలింప॥ పగితికృష్ణుని కోళ్ళపాలాయెచూడు । పగడంపుకం
బాలపసమించుతొడలు । నుగినఖములశీసవ్రైరవ్రులమూడు । కరములు ద
ప్పించగా వాడు పట్టిపెరికినముత్యాలపేరులజూడు॥ పాతకుఁడిటునన్నుపట్టిపో
రాటబ్రతిల్లినిన్నునేభిలిచితిరాజ । అప్పటినాలాటలన్నియు మీకుజెప్పంగనే
లయూరిసువునికేతెలుసు నంజనంబులమాటలాడనేమిటికిముం జేతికంకణము
వకద్దమేల॥

గనుగొనుమనపయిట కడదుబోదీయ । గనివిస్మయంబంది కాం
తపేలింద్లు । గసిగందచక్కనిగజనిమపంద్లు॥ కసిగాటుగాజిల్క గరచినట్లు
స్నధరణీశుడారక్తధారలజూచి । వెరగందచిత్తాంగివిభునకిట్లనియె ॥ యిల
లోనవేమారునెంచిజూచినను । గదయ్యనావంటికష్టాత్మురాలుబలకెత్తియు
తముగాబ్రతుకుటేబ్రతుకు । బలిమినివెయ్యేండ్లుబ్రతుకదేకాకి ॥ నావంటి
యిల్లాంద్రుపజసాధసీకు । వేవేలచక్కని వెలమలుగలరు । వగదప్పి మృతి
బొందువారికిరాజు । మొగసముద్రముచూడ మోకాలిబంటి కష్టాత్ముడంటి
సకాయమీవరకు॥ నష్టంబుజేయుదోనాథయిందాక నినుజూడబ్రాణంబుని
లిపితిగాని । జననాథనేటితోజాలనిపొందునన్నువద్దనన్నికెన్యాయంబుగాదు॥
కన్నులనిండుగగాజూడు మనుచుబిరబిరలేచి యాపృథివీశు కంత్తి । యొర
దూసిరొమ్మునననుపగాజూచి కనుగొనిచేయిజూచి కడ్డంబుబట్టె॥ తనలోన

వనిపాలకుఁడు । అనువంద వేగచిత్రాంగినిజూడ । జనుట కై పన్నిటజలకంబు
లాడి॥ దివ్యభూషణములుదివ్యాంబరములు । నవ్యమాలములు గందాను
లేపనసుశృంగారములపడ చిత్రాంగియున్న । బంగారుమేడకు బయనమై వే
డ్క॥ నడపక త్తెయులెల్ల నాకులందియ్య । వడిగచిత్రాంగిదివాణంబుజొచ్చి
కొలువుగూటంబులుకొమరొప్పదాటి ॥ దెలివిదప్పినయట్టితీరెల్లజూచి మది
లోనశంకించిమగువయినాళ్ళు నెమరుగావచ్చునేనేలరాదయ్యో । బాలమల
కెడబాసిపోయినమలకు । నలిగెపోయింపరంతాంతకించుచును ॥ నంతఃపుర
ముజొచ్చియాత్మలోపలను॥ చింతింపుచుపుబోయిచిత్రాంగిజూచి నించినభ
యముతోనిర్వీణుఁడగుచు । మండలాధీశుండు మగువకిట్లనియె॥ అలివేణినా
మీానవలిగితోలేక । యెలనాగకోనిన్నునెవ్వరేమనిరి । కంర్ధువ నవరత్నఖ
చితమై వెలయు॥ సుందరంబయినట్టిసొమ్ములేమాయె జాదమామను బోల్చు
ఁ యనిమోము । యెందుకుకళదప్పె నాముద్దుగుమ్మ తగుపట్టిపుట్టంబుదా
ల్చుటమాని॥ మగువమాసినచీరమసిగట్టనేల । జనికకోమల్లెల పానుపువిడి
చి । పనికిమాలినసేల పండనేమిటికి ॥ రత్నాలకుప్పవో రాజీవనేత్రి । ర
త్నాంగిసీతోడరంతుజేసినదో । యెంతటికైనను నెలనాగనీకు । దంతమేటికి
వినబల్కవేనాతో । మరుగేళికలనైనయరినిన్నుకాని॥ పరకాంతనెరుగనేబా
వజునాన । తిరమధ్యనేనేమితప్పుజేసితినో । నినుబాయలేనె యోనీరజగం
ధి । నన్నించనేలనెవనమోహనాంగి॥ కన్నెత్తిమాడవేకర్పూరగంధి । పలు
కవేదేనెలుప్పతిల్ల చిత్రాంగి । అలుకనేయుంగవర్ధనుభూవిభుడు । తనుసం
టవచ్చినదరుణిమూల్గుచును గనువిచ్చిగద్గదకంఠయైపలికె॥ రవితేజనన్నంట
రాకురాజేంద్ర । అవనిలోపలనవ్వులాయె నాబ్రతుకు । పాపపుదైవంబుప
గబట్టినన్ను । నీపాటుగాజేసెనేలజ్జవిడిచి । యేమనిమనీసుతుడెనయునన్నం
టె॥ మామనైతివినాకుమండలాధీశ । అమరంగనీకునిల్లాలనయినేను । కొ
మరొప్పనీకునేకోడలనైతి । విడుమునాపైప్రేమవినుపెటనుండి॥ కమవేడ్క
రత్నాంగికలనుపొమ్మనిన । నారసంబులుచెవినాటినయట్లు । ధారుణీపతివి
చ్చితరుణికిట్లనియె॥ వనజాక్షివినునిదివాణంబులోకి । ననుజూడనైన నెవ్వ

రాణివాసంబునకున । నరుగ రేరామమీరచట లేనపుడు । చవితి మచ్చరము నణంపిరిపడలచ్చి॥ అవమానమొనరించె ననివింటిమైనను మానముంచకయు లివేణిమీరు । వినుపించెనంటిరావినుముసిద్ధంబు నీవాత్మజుడవనిమన్నించితి వేణి॥ వానివర్తనతప్పివర్తించుజగముపదిగాక పినతల్లి వంటినవాని । వదలక దెగటార్పనలముభూపాల॥ యనివినిమతిమంతుడనుమంత్రివరుడు జనపాను తోననేజగములోపలను॥ వసుసనాల్గురుచక్రవర్తులుగాక । పరికింగ రాజు లుపమిపాల్గురంధ్రుడు । శశిబిందుమాంధాత జనక యిక్ష్వాకు॥ దశరథరామా ధిధరణివల్లభుడు । పృథివి నేలిరిగానిపృథివీశ తొల్లి కథలందునిటువంటికల్పం బులేనుము॥

జన మనోహరుడయిన సారంగధరుడు । మనుజేశ పరిపాటిమను జుండుగాడు । ప్రణుతింపదనయాడుబాలురలోనగణుతింపగలబుద్ధిగలవాడు గాని॥ మదిరాక్షి చెప్పినమాట లేనంమియదరు పాటునజేయుదగునెయీపనికి । నెంటరెండుదినంబులోర్చియామీద బ్రకటింపనాతప్పుపాలింపవలయు॥ ని రపెుంపముంచుగా నిండను గెల్చివచ్చుసరచ్చునుగెల్వ వలెను వేవేగ * పడినన్న పెద్దల సారంగధరునినడిగిరాదగువారినంపింపవలయుమాటలచేత నేమనను లోకల్ల లేటపడగనునదమ తెలియుంగవలయు॥ నవపీచతిలసీవంపు మాయ నిజనవునని భూపాలుడామంత్రులందుఘనులైనవారి నక్కడికిగొందరినిజను మనివారలాస్థానంబు వెడలి॥ సారంగధరుడున్న సదనంబునకును చేరి మొక్కి నసంతసించిరాజసుతుడు । కూరిమితో వారికుశలంబులడిగి మీరు వచ్చినదే నిమిత్యంబటంచు॥ నడిగినజెప్పపోరాటకవారు * తడవుచింతించి మీతండ్రి మంమిటకు । బనుపవచ్చితిమియాపనిదాచనేల వినుమురాజ కుమారవింత గానీవు॥

ధరణీశ్వరుడుసవ్వారితరలినవెనుక పురములోనుండియుబలుగులబట్టి చెరలాడుచునుబోవ చిత్రాంగిజూచి తరలిపోవగగర్భితనమునమీరు । వల చిబల్మినిబట్టి వచ్చినారనుచు జలజాక్షిచెప్పెను జగమెల్లవినగ । నదియే మొపోయి మిముమడిగిరమ్మనుచు నుదయుడై రాజు మమ్మంపవచ్చితి । నిలు

వనేమిటికికయ్య నిజమైనమాట సెలవిచ్చిమమ్ముబంపు క్షితిపాలతనయ॥
ధరణిమీఁదెరుగని ధర్మంబులేదు పరవశీనన్నియు బలుకనేమిటికి । అనిప
ల్కఁగుండెఝల్లనిజల్లపోయి తనుదానెరుంగక తల్లడింపుచును । నంతరంగం
బుననాప్తులమాట చింతించిబాపురే చిత్రాంగిదేవి । తనమాటవినకున్న
తామసంబునను మనుసొప్పకను ఇట్లుమాటలచేత ॥ నలివేణిబెదరించెనని
కొంటిగాని । అవనీశుతోఁజెప్పదనినమ్మియుంటి॥

గొనకొన్నవేడ్కతోఁగుడిచికూర్చుండి।

పనిలేనిరవ్వపాలుగానయ్యె ॥ గాలంబుదైవసంకల్పమేకరణిగానున్న
దో। జేయగలదేమియింకజగములో। ధర్మమేజయమునుమాటతగుగదా।
యనికొంతధైర్యమంకించి॥ అనభూత్తరాలనేననియడిదేఽజననిచెప్పినమాట
జనవల్లభునకు। మదినాటునికవేయిమాటలేమిటికితుదపాముకోఁకెంతతుడిచి
నబోదు । చెవులునేత్రంబులుక్షితివల్లభునకుదపిలిగొండెములకు ధర్మరాజుల
కు।పటుగాననాతప్పునప్వలితప్పుఎటులుండినను రెండునీశ్వరుఁడెరుగు॥ తనబుద్ధిని
నెజీమాతండ్రినేప్రొద్దుమనసులోదైవంబుమూఁడుగాజూతు।జిత్రాంగిరత్నాం
గిదేవునిసాక్షిగను॥

రాత్రినాకిద్దరు తల్లులేయందు । గలలోనమరి యింతగన్న నేనేమి ।
పలుబుద్ధులెరుగభూపాలుయానా।భూమిలోపలరవ్వబోదినీతనువు ॥ యేమై
నగానిరాజేంద్రునియెద్ద మరవకనిలచి నామాఱుగా మీఁదుసరసవాక్యంబు
ల సత్యంబునంమమనునుంచి నావర్తమానమంతయును వినుపించవలెనం
దుపిన్నచందంబు ॥ బాలుడననితంటనిపసేయపోక పాలించరయ్య పెంపగు
మంత్రిలార గననలెవినవలెగానయీకీతి వనితమాటలనమ్మివద్దనరయ్యసా
క్షిలేదనిదీనిసతముగానమ్మి ॥ శిక్షింపవగదనిచెప్పరేమీఁదు పిమ్మటసరిపిన్న
పెద్దలచేత ఆమెనునన్నుదేవాలయంబునకునేమించి మాట్లాడనియమించర
య్య॥ నేటిరేపటినుండినిజమునుగల్ల తేటగాదనియుక్తిదెలుపకోరయ్య అం
దుకునామీఁదనుమానమున్న మందికికాపుగామరియుంచరయ్య ॥ నీలుపా
లును రెండున్యాయంబుగను బాలుబుచ్చినమీఁదబనిసేయమనుడి యిది యి

టువలెజెప్పగానెటువలెదైవ । ఘటనయోరీతిదోగానిపొండనుచు । పొలుమ
రంగదాంబూలంబొసంగి । సెలవిచ్చెపం పెనాతిక్షితిపాలసుతుడు॥

ప్రథమభాగము. సంపూర్ణము.

సారంగధరచరిత్రము - ద్విపదకావ్యము.

అంతటనరిగియాయవనిశుగాంచి వింతగాజరిగినవిధమునిక్కముగనపి
న్నలుపెద్దలు ప్రియబంధువులును । పన్నుగాదెలుపనాపార్థివోత్తముడు॥
యీమాటచిత్రాంగియింటికిబోయి । వామాక్షినడిగిరావలయునందరును
దనమంత్రివర్గంబుదగుబంధుజనులు । చనుదేరచిత్రాంగిసదనంబునకునుజన
నాథుడేతెంచుచందంబుతెలిసి ॥ తనకష్టమేర్పదలచీముాల్గుచును । కాటు
కకన్నీరుకలయనంమచును । దాటోటునెరనిదానిచందమున । తలకొంగుస
వరించితలుపోరజేసి ॥ కలికిమెల్లగగాజుకంబబునోరనిలిచీ । బొట్టనవేలనేల
వ్రాయుచునూ । దలవన్చిపలుమారుదైన్యమావనుచు । సిరిదప్పియున్నయా
చిత్రాంగిజూచి॥ నరపాలుమంత్రులునాతికిట్లనియె । చిత్రాంగినివింతసేమా
నసుండి । పుత్రుడిపైనిందపుట్టెనిలాగు । పుణ్యమోపాపమోభూదేవికెఱు
క॥ వన్నెగాకాశవాణికిదెలుసు । మనుజులెంతటివారుమాటలసంచు । నను
మానమేర్పడునందాకనేము । యనరాదుజనపాలునుమతిచేత ॥ జనిమేము
నింవాకసారంగధరుని । యడిగిననీనేరమతడెన్నవాడు । దుడుకుశేయగవద్దు
దూరంబుజూచి । నళినాక్షిపెరివారినష్టంబుసేయ ॥ దలచినదనమేలుదైవం
బుజెరుచు । యెునసిగట్టినతెప్పమోయుటకొరకు । వనితయెవ్వారిమీదవచ్చె
న్నోకాని । వేవేలననేలవినుముచిత్రాంగి॥ దేవిలెస్సగమీరుదెల్పకయున్న।
సామదండోపాయసాధనంబులను । ధీమసంబునజాడదీయకపోము । బయ
లైనవెనుకయీప్రజలలోపలను । బైసిపోవుటకొంతపాపంబుకొంత॥ అడిక
లోకకొంతయపకీర్తికొంత । చేడరోతగుబుద్ధిచెప్పితిమనిన । వినికంచుగీచి
నవిధముననింతి । జనపతిదిక్కుచేజాపియిట్లనియె ॥ పుడమిలోపలసాలెపోల
యుబ్బుండి । సుడియాడెననిచెప్పచున్నట్టిమాట । విధమారయుముందునావిన్న
మెల్లదెలిసి । [illegible]

నబుట్టి । యొంచితంబుగరచ్చకాయనాబ్రతుకు । సరివారిలోసరిసాటిగానై
తి । మరినీకుమానాభిమానములైవె ॥ పుట్టినదే ఆడపుట్టుపుగాని । గుట్టైనే
నేనుక్షితిబుట్టనైతి । మొగవారుసిగ్గగ్గుముందుగావిడిచి । మగువతెల్పుమ
టన్నమాకేమిభయము॥ పాపాత్ముచేతనేబడినపాటెల్ల । దాపురమేలనధర్మ
కార్యంబు॥ ఔటగాకుంటనన్నరయుడీయనుచు । బైటకొంగునుబట్టిబయ
లుగాదీసి॥ గయ్యాళితనచేతిగాజులరొంము । వ్రయ్యలుగాజీరివసివాటువా
డి । కందీరక్తముగారుకాంతపాలిండ్లు । అందరుజూచి మహాదేవయనుచు॥
బట్టంచుదట్టిభూపాలకునెదుట । బెట్టియెవ్వరిదన్నబృథివీర్వరుండు । నిలువక
తనమంత్రినివహంబుజూచి । పలికేసంకల్పనోపాయంబుగాదు॥ మనమంత
యిదివట్టిమాయగాకున్నగను । గొంమెఘోరకర్మమిచ్చోట ॥ పనియేమిఁపో
వలెబదబదమనుచు । ఘనకోపమునమంత్రిగణముదోడ్కొనుచు ॥ నలుక
తోనేగిసింహాసనం బెక్కి । కొలువుండితనబంటు గొందఱినంపి । పురములో
గలమేటిభూసురకోటి । నిరుపమసుజ్ఞాననిధులైనవారి॥ అప్పుడుసకలశాస్త్రా
ధికారులును । రప్పించియిట్లనియెరాజశేఖరుడు । మోహించితల్లినిముట్టిన
ద్రోహినిదండించు । తో[illegible]వవెట్ల[illegible] జ్ఞానులప్పుడా॥ విథముజింతించివిజ్ఞా
నధర్మముల్వ్యాధిదప్పకుండ । వివరింతుభూపాలవిన్నపంబొకటి । ధ్రువముగా
నటువంటిద్రోహినిబట్టియుడుగకనడురేయినుగ్రదుర్గమున॥ తడయకకాళ్లే
యితరిగిన్పవలయు । విధియుక్తముగనన్నవినితలవరుల । బదిలుడైరప్పించి
పార్థివుండనియె । గోపమునదాకన్నగొడుకునుబట్టి ॥ చీమలుదూరనిచిట్టడ
విలోన । సరగునగొనిపోయి సారంగధరుని । కరగనియ్యక రెండుజాములరా
త్రి । గాలుసేతులుగోసికడుశీఘ్రమునను ॥ బాలునిగురుతుచేపట్టుకరండు ।
వేవేగబొమ్మనీవ్రేలియుంగరము । భూవరుడిచ్చిన బుచ్చుకమొక్కి । దొర
యుగాయపుడంపుదూతలోయనగ॥ ధరతల్లడిల్లనాస్థానంబువెడలి । కరము
నందునువంకకత్తులుమెఱయ । బరువునబోయిభూపాలనందనుని । పడకిల్లు
చుట్టుకపదరుచుగొండ ॥ రడలకలోపలికరుగగానందు । సదములుడైయు
న్నసారంగధరుని । గదసిదండముబెట్టికరములుమొగిచి । భూపాలసంపనభూ

చక్రవర్తి॥ రూపవిభ్రమకళారూపసౌందర్య । మరుగేలవినవయ్యమావిన్న
పంబు । పౌరజొచ్చమనత యీప్రొద్దుమీతండ్రి । తగవర్లగూర్చిచిత్రాంగి
మీపంపు॥ కగవుచెప్పమటన్నధర్మజ్ఞులపుడు । తప్పుమీదనిననాతర్వాతమి
మ్ము । రప్పించినేరర్ధరాత్రంబునంపు । సంకేతమెడలింపసారంగధరుని ॥ గొ
లకకకాల్సేయిగోసిరమ్మనుచు । మనుజేశుడంపించె మాకేమిబుద్ధి । యని
యానవాలుగానవనీశుచేతి । ఘనమైనముద్దుటుంగరముజూపగను॥ గనుగొ
నిభయమందికంపంబునొంది । చిక్కంబులోపక్షిచిక్కినరీతి । దిక్కులాలిం
పుచుదీనుడై పలికె । తలవరులారమాతండ్రిమీకేమిసెలవిచ్చె ॥ నెయదె
సెలవందరికిని మహిలోనరాజాను । మతమెధర్మంబువిహిత మాగదయింత·
వివరింపనేల । యెంతవారికికర్మమెట్లైనుఆడినను । జింతింపగానేలచిత్రాం
గిదేవి॥ పగదీరేమాతండ్రిపాలికినేను । బగవాడనైతినాపనియింతెమీరు ।
బతియాజ్ఞమీరకపతిచేయవలయు । నతివేగముగచేయుడనిమదిలోన ॥ భ
క్తమందారునిబద్మలోచనుని । భక్తిచింతింపుచుబరమేశనన్ను నీవానిగరు
ణించి । ఈవేళగావవేమాతండ్రికనికరముడిగి । తలవర్లకొప్పించె దప్పదెలి
యకను దెలిసినీవేటికిదెలుపకున్నావు॥ నిన్నునమ్మితినయ్యనిఖిలలోకేశ । స
య్యమెఱుంగనన్నాదుకొమ్మనుచు । బన్నగశాయిశ్రీ పాదపద్మములు । ప
న్నగామదిలోనభావింపుచున్న ॥ గరుకుపగ్గములుభూకాంతతనూజు । గర
పల్లవములంగట్టిరత్తనిసిముత్యాల పేరులుముడివిజారి । వింతగామూపుపై
జిమలుద్రొక్కన॥ సమ్మెనలైతూగసాగెనడుగులు తడబడనరుగు వేగమున
బుడమిపై బారలుపొర్లాడ । సాగెగనకముకన్నజక్కనిమేనికాంతిగనుమాసి
గొందూళిగప్పినట్లుండే దరితీపుసేయంగ తనప్రాణనకు । వెరపుజక్కని మో
ము వెల వెలబోరుపట్టభద్రునికర్మఫలమునజేసి ॥ పట్టుమప్పటినేలపై నజీరా
డధరణీశునాజ్ఞనుదలవరులిట్లు । విరిచికట్టియుబుధవేధికేతేరనింతినిందింతరు
యిండిండ్లవారు । రంతనువెరగందిరాసాగిరంత॥ పసిబిడ్డబాలాదిబంధువర్గం
బుమసల । కచనుదెంచిమమతలుప్పొంగ । దేవుదీరనినాటితీర్థంబువలెను ।
సారంగధరుడున్నచందంబుచూచి ॥ బొక్కుచుదమలోసబొలతులిట్లనిరి । చ

క్కని వాడమ్మ సారంగధరుడు । శిశువులతోనైన జేరిమాట్లాడువశవర్తి । పసి
బిడ్డవంటివాడమ్మ నౌరకుమారుడనవిదుడుకింత లేక ॥ గరువంబులేని భూకాం
తుడోయమ్మ । కన్నులకమ్మనెనిక్కము పరస్త్రీల । గన్నెత్తిచూడని ఘనుడె
వ్వాయమ్మ । అకలంక చిత్తుడై యువనిలోప్రజల ॥ నొకపాటిగా జూచు యత్త
ముడంచు । చేరియిష్టంబుగా జెలిమిగావించు । వారెల్ల దనయంత వారనిన
మ్మ కూరిమిదన సేవకులతో గోపించు । నారీతిదగ నెవ్వ నాడడేయమ్మ । పగ
వానియందైన సబంధులందైన దగవుదప్ప । నీగణ ధాముడోయంమ ।
సతులారయిటువంటి సారంగధరుని । మతిదప్ప రాజవమానించెగాక । కన్న
వారికిమదికరుణ లేదాయె । గన్నట్టి కడుపెట్లుకరియో గ్నెనమ్మ ॥ కసికంచకరు
నునేమిగాని । నాయమున । వశముదప్పిననిందవచ్చెనే జెల్ల । కటకటా గోప్పు
లగదరినాయ్వ । మాయమాయచిత్రాంగి మాటలేసకు । వికటకట్టాయెబ్రు
ధిపిశుండు నిన్న ॥ నపకంగ సెలవియనాలు కెట్లాడె । బాపురేదైవమాపగ
వారికైన । నీవాటువద్దనియిచుమడించుచును । గన్నవారెల్లనుగటగటాయు
నుచు॥ గన్నీళ్ళుగ్రక్కుచు గస్తిబొందగను । మరియందులో బుద్ధిమంత్రాలి
ట్లనిరి । ధరణిలో రాజులు తరుణులయందు । వివశులై ధర్మంబు విడుతురు
గాని॥ అవనీశు వెఱ్ఱి వాడనగనేమిటికి । దశరథ రాజును దరుణిమాటలకు । శిశు
లనడవి పాల్సేయడే తొల్లి । నాతిబుద్ధులు విని నట్టడవిలోన ॥ సీతకు గోల్పడె
శ్రీరాముడుండు । మురిపెంపుసతిమీద మోహంబుచేత । హరునకు బ్రహ్మహ
త్యయుండదేమున్న । ఆలికై పోరాడియనుజుని చేత వాలిజచ్చెనటన్న వార్త
యువినవె॥ పొలతిగోసము వాయుపుత్రుని చేత । బలహీనుడై సింహబలుడేమి
యాయె । సతినెత్తుకపోయి పత్రికంధరుడు । రణమున జావడే రఘురాముచే
త॥ అహల్యకై దేవేంద్రుడాసించి మున్న । ఒళ్ళెల్లగన్నులనున్కి గనొనడే
వేలుపులాదిగా వెనుకటివారు । ఈలాగు సతులమోహించిరిగాన ॥ దరుణి
మాటలు జవదాటక నతడు । సలికింపనిటువలె న్యాయంబు దప్పి । ముల్లోకము
లయందు మోహించు సుతుడు । తల్లి చంపెనటన్న తనయుడు లేడు॥ కుటిలకుం
తలిమాటలుగురి సేయరాదు । యెటువంటిదో జగధీశ్వరుడెరుగు । ననివినికొం

దరిట్లనమనకేలజనులకు । దొల్లింటిజన్మచర్మములు॥ వెన్నంటిబారించు నె రచిననైన । నిన్నిజెప్పక నేలయితఁడునుముచ్చు । ధరలోనగొంచముధర్మం బుచేసెన। రులలోపలరాజనామంబుచేత ॥ దనరారెనేఁడుసీతనికర్మఫలము। అనుభవించుటసిద్ధమనిపురజనులు । తలపోయచుండిరిధరణీశ్వరుండు । కొ లువుచాలించిపెన్గొన్నతాపమున॥ బొదలుచుదనయింతిపురములోపలను । దగుహంసతూలికాతల్పంబునందు । శయనించియుండెనా జనపాలవరుడు । దయలేకపుత్రునిదండించునట్టి। పుడమీశ్వరునిఁగోసిపోయెనన్నట్లు । పడమ టికొండపయిభానుండుగ్రుంకె । నరపతిపుత్రునినరుకు నచ్చోటమెరయు । రక్తంబనమిన్నెఅదారెజనులెల్ల భూపాలచంద్రు । బనిట్టిగనియేడ్పుక్రీయన ద్ధకారంబుగప్పె । బోఁములోసిద్ధులభూపాలసుతునిబులిగడిగినట్లు । గాబో డిచెచుక్కలనుభూపాలుపుత్రునిభూరిసత్కీర్తి దీపించుదనసంధ్యదీపము ల్వెలిగె । నావేళరత్నాంగియతివలుదానుభావింపమల్లెల । పాన్పుపై నింతు లుసేవింపనిందీవరాక్షి । సంతోషముననున్నసమయంబునందు ॥ సరిపోరెచి త్రాంగిసారంగధరుని । విరిచికట్టించినవిధమెల్ల దెలసి । అచ్చోటనిలువకయు డలుచుజెలులు । వచ్చిపుత్రునిచేటువార్తచెప్పినను ॥ పదరియారత్నాంగి హాపుత్రయనుచు । మదవతిమూర్ఛిల్లి మహిమీదవ్రాలె॥ తెలివొందికలగ న్నతెరగునలేచి కలికికన్నులనీళ్ళుకాల్వలై పారె । కాంతతాగన్నచక్కనికొ మరునకు గాంతచేనెక్కడిగండంబువచ్చె । నేజెల్లనయ్యయ్యో నెలవంటిసు తుడు రాజతేజోనిధి రత్నాలకుప్ప । కులపావనుండుసద్గుణవిశాలుండు వెల లేనిమణిలోకవిఖ్యాతమూర్తి। నాపెన్నిధానంబునాకూర్మిసుతుడు ఆవా డిచిత్రాంగిరాజుతోచెప్పికరకుత్రాళ్ళను । నీడ్చికట్టించెననగదరియించలేనం మ తనయునిబాసినిలువశక్యముగాదు నిమిషమచ్చోట । బలవించెవేదనపా లుగాలేను శుకవాణులారభాసురముగమీరు । సుకృతంబుజనపాలుజూపరే యనుచు నడలుచుబుత్రమోహంబునలేచి నడువనేరకయింతి నడుమసియా డ॥ ముదిక్రొంముడివిడిమూపుపై దూగ గదలెరత్నాంగిభూకాంతుని । కడ కుగాంతలుతనచుట్టుకంముగరాగ జింతించిబాపురేచిత్రాంగిదేవి । పుత్రకో

కంబునభూనాథు దేవిధాత్రీశ్వరునిపాదతలమునవ్రాలె । నప్పుడుకొలువుండు
నందరుజూడ ముప్పిరిగొనుకోపమునభూవిభుడు॥ తలనంతదనపాదతలమున
ద్రోచి । పలుకకుండెనధరపత్నియిట్లనియె॥ యేమయ్యరాజేంద్రయింతిమా
టలను । దామసంబునబుత్రిదండింపదగునే । పసిబాలుడటువంటిపనిచేసె
నంగ । వసుధలోనవ్వరెవసుధాతలేంద్ర ॥ మదవతిచిత్రాంగి మచ్చరంబున
ను । సుతునిపై గపటంబునుద్ధిగల్పించ । వనితమాటలునమ్మి వరగుణోన్న
తుని । దనయునివధియించితండ్రులుగలరె॥ చిన్నముద్దులబాలు చెలువంబు
జూచి॥ కన్నతండ్రివియింతకరుణలేదాయె॥ ధర్మాత్ముసారంగధరుడటువంటి॥
కిరిమిగాడయ్యభూకాంతనియానతోడుకు॥ సద్గుణశాలికులదీపకుండువినిపింపు
మనిన । భూవిభుడిట్లనియెవనితయూరకయంతవాపోవనేల॥ తనయుడటే
వాడుతనయంతవాడు । అదరకబెదరకయన్యాయమనక । చేనరకపాపంబు
చేసినవాని । తప్పెల్లదిగనాడిధర్మాత్ముడనుచు॥ చెప్పినంతనుకునిన్ను శిక్షింపవ
లయు । ననవినిచిత్రాంగియప్పుడిట్లనియె ॥ మాయమగయ్యాళిమాటలే
కానియో । ఇంతినీయంతయోపికలేదె । వనితకాశికిబోయివచ్చినసుద్ధివిను
పింతురెవరైననవిఖ్యాతిగాను॥ గడనరిమనసులోగపటంబుమాని । నడిమిరం
కులుజెప్పునబెయెవతైననటువలె । వేబాలుడనిపలుమారుతటతటమాటల॥
దప్పవాడెదరువెరువక నోటిలోవ్రేలుపెట్టినునుగరువనేరడుగదే కాంతనీసు
తుడు॥ అడ్డపట్టులజాలయువునటేలేక గుడ్డులోపలి । చినకూచెయోయాయుంమ
యెన్నినేర్చితివంమయెలనాగవాడు । నిన్నుబట్టితెకలనిజముగన్పించుననవు॥
దప్పినమాటలాడంగరాకవని క్రిందటీవారులేరిచట ॥ గొడుకుచేభంగంబునే
యించికడమలోదక్కువకయ్యంబు । సేయవచ్చితివింకనెవారింపజాలననిట్టు
ట్లు । చిత్రాంగియామాటలకువిని । మారుమాటాడవెరచియాసాల్వతె
గువతోమంత్రులదిక్కుచూచినను॥ మగువముఖముచూచిమతిమంతుడప్పు
డు । జగదంతిజిత్రాంగి చలముమాటలకువగచుచులేచి భూవరున కిట్లనిరి॥
భూనాథవినుపూటపూటలోకాని । పాపపుణ్యంబులపలమేరుపడదు॥ యెం
చిచూచినకార్యమెంతయుగాని । మించినరాదనుమీమదిలోన ॥ గోపించి

కాల్సేయిగోసినవెనుక । పాపంబుకై చింతపడవద్దు రాజ । కైదప్పువనుతోల్లినాలంబునంధ్యవైదగర్భమునొక్క । వసుధేశ్వరుండుధాత్రిబాలింపను దనయులు లేక ॥ చిత్రవర్ణ్ణలరామచిలుకను బెంచి । గారవింపుచు బ్రొద్దుగడుపుచుసుతుని। మారుగాదనుముద్దుమాటలందుచును జేరుపేర్వేరున।బిలుచుచుండు కారణంబున గొంతకాలంబునకిన॥ జిలకలగుంపులుసీమలోనుండీ। వలనొప్పశృంగారవనికినె తేర । దమరాజునడిమొత్తములోనగలసి।అమరేశ్వరద్వీప॥ మాదిభూములకువిహరింప నందొకవింతవృక్షంబు । మహిమనొప్పగునమృతమామిడీయనగ । నాఫలంబునవృద్ధులారగించి ననుబాలించుయవ్వనప్రాయంబుయపుడు । యదిచూచితమరాజుకాపండుయిచ్చి॥ ముదిమిబాపెదనంచుమూతినిగరచి । వదలకజను దేరవడినొక్కపాము । గదసిపక్షినిజూచికనలుచు బలికె । నీపండుకే నేనునిన్నాళ్లు దాక॥ కాపాడవే బహుకష్టానికోర్చి । వుప్పిడియువనాపనవున్నాయాసతప్పిచిలుక॥

సమ్మతంబుగ రాజసదనంబు జేర॥పుడమీశుగనిపంపుపోడుచూపితాను। గడుభక్తినిచ్చియాక్రమము దెల్పినను । సంతోషమునబొంగి జనపాలవరుడు । సంతసింపుమ/ఈం ర్తిసతికిట్లనియె ॥ వినుమీఫలంబును విభవమిచ్చెడిని । దకు మాత్రమెచక్కదనముసిద్ధించు । క్షేమంబుతోనిదిచెట్టువేయించి । అమ్రమానిషంఘులునవనిలోనెల్ల ॥ వణికెడువృద్ధులువయసువారైన । గణుతింపలోకోపకారమైనట్లు । చేసెదననివిత్తు చెట్టువేయించె । పండుకై చిలుకతో బలికినపాము॥ మండలేశ్వరుతోలమరుగుననుండి । మరికొన్నియేండ్లకామామిడిచెట్టు । విరివిగాకొమ్ములువిజృంభిగుచును । గరమొప్పగాజూచి కాయలుగాచి॥ పరిపక్వనుయి వ్రాలిపడెనొక్కపండు । మునుపుగాచిన పాముమురియుచువచ్చి । ఘనమైనయాపండుకసిగాట్లుజేసి । ఆడుచుమునుపటియవిధల్లబాసి॥ కోడపాపైలాడుకొనుచుండెనంత। వనముకావలివాండ్రువచ్చియాపండు । గనిగొంచబోయిభూకాంతునకొసగ । బరికించిదనసాటుబాసుప్రల్లాను॥ మురియుచునునకిదెమొదటిభాగంబు । పరిసమంపగవిప్రవరులకర్పించితరువాతనైనొసగసగాకయనుచు । రాజుప్రోషితాతురప్పించిమొక్కి-।ప్రా

జించి యీపండుపుచ్చుకొమ్మనిన॥ విషము నిండినపండు విప్రుండు గుడిచి । విష
మెక్కి మూర్ఛిల్లి విడచె బ్రాణములు । బహుజనంబిది యేమి షాపమో యనిన
మహిపతి విప్రునమ్మరణంబు చూచి॥ మది నొచ్చుకొనుచు బ్రహ్మహత్యకు వెరచి ।
విధి నిదూరుచు ఘోరవిషమైన చిలుక । తనుజంపనూహించె దైవయోగంబు
దన బావు దప్పి పాతకము సిద్ధించె । నిది చిల్కయనరాదు యముడే దీని॥ సమదం
బుగ గొట్టి చంపెదననుచు । చలమున రత్నపంజరము దెప్పించి । బలుదామసం
బున బండ్లు గిట్టుచును । నెనసి పక్షుల జంపు నేర్పు చందమున ॥ గసిదీర దనవామ
కరమున బట్టి । పాపకర్మంబుల పరికింపలేక । వాపోవ గాజంపె వసుధేశ్వరుండు
అసువండగా నుండు నా పట్టణమున॥ ఘనమైన సానె బోగము తిమ్మసాని । యే
ఛాటి తనసాటి నింతులలోన । మాపు రేఖలయందు మరుఢిగా బ్రతికి । వయసెల్ల
దీకజారి వరదు చందమున॥ భయపెట్టు పెంపుడు వసుచులతోడ । గలహించి కొ
న్ని వెక్కసములాడినను । బలవంతమున దాని పయిబడి కొట్టి । విరసంబుతో
నిల్లు వెళ్ళిపొమ్మనిన॥ బొరుగిలు చేరినా పోవంగదోడగా।నుడిబోయి వైసునసుట
బదార్లు । గడియించి యావనకాలంబునందు । బొందుగా జగమెల్ల బొగడిన నో
ళ్ళు । కాదుకాదనిపించుగా దైవమహిమ । మంగళప్రదమైన మల్లెపూలం
ము॥ సంగడికత్తెలనంపించె నయను । దిగిబోయి వల్లదేశరూపమున । వగ
మాలి బతికె మెవ్వారినుద్దరించ । విషము మామిడిపండు విందుగా గుడిచి॥ విష
ము ప్రాణంబు విడిచెదననుచు । సరిప్రొద్దు రాతిరి సదనంబు వెడలి । దొరకో
లి మూల్లిచు తోటలోకేగి తా । శిగా నేలపై రాలిన పండ్లు తీసుక నొక్కటి తిన్నం
తలోన॥ నా మ్రాని కిందనే ఆశ్చర్యముగను । బాలచంద్రేందేండ్ల చాలయైనిల
చె।నాడుచు బాడుచు నచ్చోటు బాసి । వేడుకతో బురవిధికే తేర జనులెల్ల । జూ
చి యాశ్చర్యంబు నొంది । జరబాలుతో జెప్ప సంశయంబున నా । దలవర్ణపం
క్తించి దాని రావించి తెలియంగ జూచి సందేహంబు దీర పరిచారకుని చేత పండు
దెప్పించి జనులు చూడగ మంత్రిజనములకిచ్చె నవి బుచ్చుకొన్న వారందర చ్చో
ట నవమోహనాంగులయినట్టు నిల్చి రెలమి శతవృద్ధులప్పుడాశ్చర్యంబుగాను
అతిసంతోషవంతులై రంత భూవిభుడు చిలుక చేసిన మేలు జిత్తంబులోన దలపోసి

బుధుడనూతనమంత్రివరుని చేజేతపట్టాభిషేకంబుచేత - భూజనపాలుండు లుండుబుద్ధిగోష్ఠలను- కన్నపుత్రునిమారుగా బెంచినట్టి చిన్నముద్దులరామ చిలుకనుదలచె-తనుదానెతలపోసితనువుదాగోసి- కనలుచునిజఖడ్గఘాతంబు చేత-జచ్చెభూపాలుండుసతియింతలోన- జిచ్చురికిస్వర్గంబుజేరిరిగాన-చిలు కసామ్యంబుగాజేయకుమనుచు బలికినమతిమంతుపలుకులన్నియును జెవిటి ముందరనిల్పశంకూదినట్లు వినకురత్నాంగివిభుజకిట్లనియె॥ పుడమిాశమాకు నీభోగంబుచాలు-నడవులలోనాకునలములదెచ్చి- కుడిచియుండెదమయ్యకు వలయాధీశ- తడయకవిడిపించుద-సువిచారించు - విరసంబుచాలించివెనతప మగాచి-నరనాథపుత్రదానముచేయుమనుచు - బతిపాదములకునద్భక్తితో మ్రొక్కి-బతిమాలుచున్నభూపాలుడిట్లనియె॥

వాహూతీ యిాదుష్టవర్తనుగావ. నామిాదయానవనంనయములు మాను-నెలతనాముందరనిలిచిమాట్లాడ-యిామహాత్మునగనావనితశోకించి- కలిపోయగనుగట్టిగలజగొన్ననెమి. ఫలమిచ్చుతనవ్రాతఫలమెయింతను చు- నానుపెట్టినతనయానమువిడిచి-మానినస్థానమంటపంబెడలి॥ పిన్నపెద్దలగ నిప్రియముతోమ్రొక్కి । వన్నెవాసిగధర్మవర్తనలంను । మతిమంతుల యినట్టిమాయన్నలార । అతిభక్తినామొరయాలించరయ్య॥ తులువచిత్రాం గిమ్మాటలుతలకెక్కి । నలిరేగభూపతి నామాటవినక । దయశాలిసారంగధ రునిమాసుతునిదయలేక జంపింపతలచియున్నాడు మిారైనయొకమాటమే దినీశ్వరునిజెంది విజ్ఞాపనచేయరోయయ్య అనివాడవాడల యంమలక్క లను, గనుగొనికన్నీళ్లుగారనేడ్చుచును- జేతులుబిసుకుచు కల్లవ్రాతల్లినా తనయుండేడినాముద్దులన్న-యెక్కడనున్నాడమేదియేడనుచు-తొక్కులా డుచుతొలగద్రోయంగరాగ,కప్పియుండినప్రజకడకుబోదోసి-తప్పకరత్నాం గిఆతనయునిజూచి గుప్పుగుప్పునరొంమ్ముగుద్దుకొనియింతి- కొప్పూడివెంట్రు కలకొట్టుమిట్లాడ భావనుండగుపుత్రుపై మోహమునన- నావిలేవగనుమా డియులనుకొన్నట్టు-పెడరెక్కలుగద్రాళ్ళబిగగట్టియున్న-కొడుకమిాదనుబ డిగొంతముార్ఛిల్లి-నేలలుదడుపుచునిలచియాకాంత- వాలుగన్నులనీళ్లునర

దలె పార- కొడుకున్న చందంబుకోమలుజూచి - మిడుగుచునింతిమోమెత్తి యిట్లనియె॥

గోయునయిన్నాళ్ళుకొడుకనిపెంచి- కోమలివాతికిగోరియీనాయె- వగమించుమల్లెపూవంటిరుమాల - సిగయూడిపెంట్రుకల్ చిందాయెనటర- కరములబల్చలకడియముల్ దీసి- కరుకుముప్పిరిత్రాటికట్లాయెనటర-పరిమళ గంధానపసమించుమేను-పురములోపలమన్నుపూతాయెనటర-నడిపెడపా పాలనపచుపాదములు-వడిఖాడ్వగాతో- టుపాటాయెగదర-పున్నమచం ద్రునిబోలునీమోము- చిన్నపోయిక్రింతసిరిదప్పెనటర-పాలువెన్నెలుద్రాగి బాగుగాబెరిగి-బాలప్రాయమునేలబాలాయెనటర, కన్నపెంచినవారుకలరు లోకమున-నెన్నరిగనిట్టిపాటెవరికిలేదు-పుడమినిప్పలమైనబూడుగంతి-కొడు కనేనినుగనిగొడ్రాలనైతి-పుట్టినప్పుడునిన్నుభూసురులెల్ల-పట్టిభద్రుండనిః లికిరిగాని- ముందరయీడేరిమొనకురాడనుచు- నెందుకోసమునిర్ణయింప లేరైరి-చంద్రుడుదయించుచందానవిన్ను- గంకునింకెవ్వరిగనుగొందున య్యా- తనయనీతుమద్దృష్టితాకునోయనుచు- గనువిచ్చినినుతేటగాజూడవెర తు-సంతగానినుబెంచియపరాత్రివేళ- దానికోసమునిన్నుదండింపవలసె-బరి గలుతేజిల్లుపల్లకిలెక్కి- పుడమిలోనీసరిభూపతుల్గొలువ- జూడజోద్యంబు గాసుతుడనీరాక-వేడుకలేదాయెనెతజూడనాయె-ఘట్టిగాపేదలగర్భంబునం దు-బుట్టకనాకేలబుట్టితిగోలయెండ-కన్నెరుగవుయేప్రొద్దునన్ను- నెడబాయ నివాడవయ్యొయోనేడు- యింతియింటికిబోయియేమంటివన్న- కాంతనీపిన తల్లిగాదెచిత్రాంగి-నేనేమియామెమినీకురాతంత్రి- మానినిచూడనామాఱు గాదటర-నీదయమార్గణముల్ నీసద్గుణములు-నానోళ్ళబాగడగనాయన్న నిన్ను-కొండగాభావించుకొనిమతిలోన-దండిగానుండమదర్శపిచ్చుటెరుగ- పనియిట్లుచిత్రాంగియంగలార్పగను- గనుగొనికన్నీళ్ళుకరములమడిచి-జగ మెల్లవినుతింపసారంగధరుడు-తగివుదప్పకమ్రొక్కి-తల్లికిట్లనియె॥

వినవమ్మధర్మణంబునిడువలేదంమ । వనితచిత్రాంగినీవలెననుకొంటి
పినతల్లియనుచునప్రీతిమ్రొక్కితిని । పినగరంమునసేనువిడిచివచ్చితిని।గల

లోనవాక్యములకర్ణంబులందు । నెలవాగతప్పు నేనేపాపమెరుగ।నిందబొం
దితిగిల్ల నిజమైనమనికి । నిందుకువగవేలనీవ్యకుండెరుగు ॥ గోమలిచిత్రాంగి
గుణమెంచనేల । భూమీశ్వరునిదూరుబోనాడనేల । తనువునిత్యముగాదు
తల్లి గోవినుము।తలవ్రాతఫలమింతేతలంచుమందు । మునితనీవిటుగన్న మో
హంబుచేత । వదలకనన్నుజూడవచ్చితివచట । వావికెక్కినరాణి వాసంబువి
డిచి । ప్రాణసుందరాంగి రానొప్పదోయమ్మ॥ వనజాక్షిపోవమ్మవసుధేశుగూ
డి । మనియుండుమమ్మ । నామనవి జేకొమ్మ । చెలికాండ్రనావలెజేపట్టి
నమ్మ । చెలిమితోనుండుము చిత్రాంగిగూడి । వగవేలమృతమైనవాడు ।
కారంమనుగువనాపై కూర్మి మానుమాయమ్మ । అనియిటుపల్కుచున
శ్రులొల్కుచును। గనుగరిడదపునుగరములు మొగిచి । మొక్కిచిత్రాం
గిమోహంపుసుతుని । గ్రక్కునవదలకనడుకుచుబలికె॥

అన్ననీవంటినెయ్యుపుసద్దమందు । యెన్నంగజగతినినెవరికిలేదే । ధ
రలోకసారంగధరుడనివంటి । ధరపాలతనయులెందును లేరువెనుక । చక్క
దనంబునుపరసంబునీతిక్కనినాతండ్రిసరినీకుగలరె । నినుబాయలేనురానివెం
టనేను । చనుదెంతుభోగంబు చాలు నాబ్రతుకువడవిగాచిన వెన్నెలాయెనా
కింక । నెడబాయ కీననియింతిరత్నాంగి పలవించిపట్టియటంచు పలకజెగ్గిలి
నేష్ఫలశిపొరలాడి । తెలివొంది కాంతలదిక్కునజూచి । హాలహాలబొక్కుచుబు
త్రునిజూచి। యేదిసత్యముగై వదమేసంచుపలకు । పొంచునాయనిచూచు
బోలేకనిలిచి । గొడుకవిన్నికకు కన్నెరగదాయనుచు । కడుపుత్రమోహాన
గాగిటజేచ్చి సుశిగుడికన్నీళ్ళగ్రక్కు చుకాంత - పడిలేచిమాతలవపలకొప్పిం
చి-మోమెత్తిబిడ్డడేడ్వమొగనిలాలించి। వామాక్షి యీరీతివాపోవగాను।వా
మలుఅడలుచువగ్గిరచేరి । బోధింపసంతటప్రొద్దుజామాయె । వనితయిక్క
డనున్న వార్తతావిన్న మనుజనాథునిచేతమనకుమోసంబు । యింతయునె
రుగకయింతియుమనము । నంతలోపలచింతజాగుచేయువది । కార్యంబుగా
దనికాంతలందరును । ధయిర్యంబుదెలుపుచువడణికిట్లనిరి॥

అడలుమునవరత్నాంగిదేవంమయొడలు బాసిమీదనెవరికెవ్వారు।

యెంతనిచింతించిననేమిఫలంబుకాంతరోమించినకార్యంబురాదు । సత్యమె
వ్వరికైనసతమౌనుకాని సత్యమా దేహంబునీటిపైబుగ్గ । నిర్దయుండననేల
నీప్రాణవిభున కధార్ణయువగుపిండమాయె । నీకొడుకుపుట్టించెదేకల్లభ్రమం
డుపికు జెట్టునగనుగాయచెడపోదటంమ । పుట్టుటగిట్టుటపుడమిజీవ్రులకు క
ట్టడయిదివట్టికపటనాటకము । భావింపసుఖదుఃఖ ఫలములు రెండు కావడి
కుండలుకాద చేతల్లి । వినుమంమచీకటివెన్నెలవమము అనువ్రెంవసంసార
మనివినలేదే । యోడలబండ్లుబండ్లోడలవచ్చు వేడుకకొన్నాళ్లు నెతలుకొ
న్నాళ్ళు । పుడమిలోమనుజులెపుట్టినవారు చెడకనేబ్రతుకరుచెట్టాకురీతి ।
వెనుకముందటిపాసివెతలింతెకాని మునమొంతయదివట్టిమాటలేనంను । నిను
నీవెదెలుసుకోనిరజగంధినునుపటిమనతాతముత్తాతలేరి । నేడేమొరేపేమొ
నిత్యమామనము వాడలోశోకింప వద్దులెంమనుచు । జెలికత్తెలిరువంకచేతు
లుబట్టిబలవంతమునలేవ బట్టియింతింత । పవరంమయ్యదిలేవబట్టుకకొంతపొ
దిగూడకాంతలుబుజ్జగింపుచును । నడువగాశ్మోకకనడిబడియింతికొడుకుపై
మోహాసకుములుచురాగ । మగిడిచూడకపట్టిమగువదోడ్కొనుచు నగరికి
దెచ్చినవందనుకుణము। తలచకతలచుకతనగృహంబునను నెలుగెత్తిరత్నాం
గియేడ్చుచునుండె । అంతటజాణమాయెననితలవనులు పంతంబుతోరాచపట్టి
దోడ్కొనుచు । గనలిపోయిరిపురకాంతలందరును మదిగుందుచునుసుకుమా
రునినేడు । తెగజూచిరయ్యయో దేవుడాయనుచు బాగలుచుబోదివిచ్చిపో
యిరండనుచు । వసేజాముదాటిరినగరంబువెడలి అడవికేతెంచిరయ్యంధకా
రమున । జందనఖర్జూరజంబుజంబీర మందారబూరుగమహిసాలతరులు ।
మద్దిపాలయుకొడిమారేడువెలుగబోద్దిపామరజంబియులుమిడిమేడి । పొడిగి
పెతంగేడుభూతాంకుశంబు కడిగిచియుకలగొట్టురంగార । అరటికొమ్మయు
పనసల్లనేరేడుకరికయువెలుగుయుకానుక తాడి । మట్టిఖర్జియునెంమిమా
మిడిజీడి బలురక్కెనురేగుపాలగోరింట । మోదుగకలబుఖర్వమొగిలిసంపెం
గగేదంగయునునారికేళవారిజము । దేవదారువుకదిదేవకాంచనము వావిలి
శేల్లమువల్లచుకంనాది । టొటుకుపు వుసిరకపోకనారంజి కలుకుగుంమడీ

కస్తూరితుంప, చిరుమారుబూరుగుచిల్ల చెన్నంగి, కోడిశెముష్టియుగొండ గోగువాక్కలిచె ॥ బలుసుపుల్ మానుగపచ్చారెయారె, దలిచందనముల చంద్రవాడగన్నేరు, నలనమ్మపొగడపున్నాగవృక్షములు, గలిగినచీకటికా నలోపలను। గొబ్బునచెన్నక్కిగూబలుగూయ, గబ్బిలంబిలు లేతకారాకుమే య, తీతువపిట్టలు దెప్పునగూయ కోతులు బెదరినాక్కొంమలుద్రొక్కి॥ నుంమవేసరివిత్రిమాసంబు మెసవి, గాంగ్రపెట్టైతుపెద్దగంతుమేకాలు, గరు పనేలనుతుంగగడ్డలుద్రవ్వి, గరగురమునుపందికన్నలబార్లు॥ వెడద్రవ్విపుట్ట లజెవలంటబీచ్చి, యెడబొంమలిపకొండయెలుగుమొత్తములు, కరులతొం డములతోగదిసిపోరాడీ, విరిగిఘీంకృతులతో వెన్నాడుకవలు॥ గుహశిలాసు యమగుకోనలోపలను, వెరువకజొచ్చికివేగంబువారు, ప్రయముగానచ్చో టవనమెల్లగాంచి, బయలున్ననొక పెద్దబండపై నెక్కి ॥ వెతకజాలకనడక వే యలసి, చతికిలబడియున్నసారంగధరుని, గనుగొనిమ్మృకవై నకలములుకా ళ్లు, మనియలుగాద్రుంపగరములెట్లాడు॥ జిగుహటాకలవాటిజేతులుకాళ్లు, తెగవయమాలిచేదింవ లేమనుచు, దలవకలబ్బడాతనిగోయలేక, తలచుచు దమలోనతలపోయుచుండ, వినిరాజతనయుండు విఖ్యాతివెలయ, దనలోనస త్యంబుదప్పకబలికె॥

వీరవిక్రమలారవినుడునామాట । యీరీతిజింతింప నేటికిమీరు । దెంపుగనుబట్టితెగవ్రేయరాజు । వంతగావచ్చినపనియిదిగాని ॥ మిగులధ ర్మముదప్పిమీరునామీద । పగగలిగివచ్చిన పనియునుగాదు । కల్లమోపి నధరాకాంతుడుండగను । దల్లిచండవయదాదికేమిటికి॥ కొంకకపొట్టకై కొ లచినబంట్లు । పతియాజ్ఞమీరిన బాపంబుగాదె । చేచేతబతిమీకు జెప్పిన యట్లు । కాజేసిపొంమనికందర్పజనది॥ బాపసంహారనిబద్ధలోచనుని । శ్రీ పాదపద్మముల్ చిత్తమునునిచి । మనసాక్షిటిగజేసి మమతలుకోసి । ము నుకొనిహరిమంత్రమూలమూహించి॥ కాయంబుకడజేసికన్నులుమూసి । ఆయత్తపడియుండెనారాజసుతుడు । ఆసమయంబున నవనీశుబంట్లు । కాశ లుబిగగట్టిహస్తములుల్పట్టె ॥ ఆకాశవాణికిపనికాంతకును । దాకానిచెయ్యి

త్రిపంచంబుగా ట్టి । నురకత్తియును బాకు సారిది చేకత్తి । యొరపెసిఝళిపించి
యొడసి చెఱుపట్టి । చెఱుకుఁగోసినయట్లు చేతులు కాళ్ళు । నఱికిన వచ్చటి నరము
లపంపు । తీపుతెత్తఁ దెగదీసినయప్పుడు । వాపోవనెత్తురు వరదలై పారె ॥ చా
పకై వఁబొర్లి సారంగధరుఁడు । ఆపదకోర్చక హామాతయనుచు । కీలువూడి
నబొంమ క్రియ తల్లడిల్లి ॥ బాలుండు ధరణిపై బడి పొంమసిల్లె । గట్టిగా తమచే
తకత్తులు బట్టి । చుట్టుకి సలవపల్ జూచి సెతిల్లి । తెలిసియెవ్వరి చేకు తిట్టు నో
యనుచు । బాలపవృక్షము చెంత పొంచుండిరంత । ఆకీతి మూర్ఛిల్లి యవనీశ
సుతుఁడు । ధారుణిపై రక్తగారలుగార । గలవరపడి పాలిఁకన్నులు దెరచి ।
తలవలఁగా నక దల్లడించు మనుఁ । గడగడవణఁకుచుఁ గను దెలవ్రేసి । వడి చెడియే
డ్చుచు వాపోవదొడగె । అలమటకోప కెందరిగితి కోయి । తలపరుల్లార నాత
లద్రుంచిపోరె ॥ పసలేనియూరకే ప్రాణముల్ పోక । వసుధభూతములారవ
ధియించిపోరె । మొండెమై రక్తానమునిగియున్నాను । వండై వభేతాళతతు
లారరారే ॥ చంపక తలవపుల్చ నిరేమీరైన । జంపిపో బ్రహ్మరాక్షసులార రా
రే । దరిపోర లేని బాదకు తాళలేను । కోరి విభూతములారకొనిపోరె నన్ను ॥ ఈ
పట్ల నా మొరాలించి తీరేరి । ఆపదబాంధవులనవచ్చు బింము । కోరి వేడెదవ
చ్చికొని పోరేయరుచు । సారెకు తలచి వేసారి యిట్లనియె ॥ నరపాలుఁడయ్యె మో
హరధర్మము ఁగి । తనయులదిండి పాతకపుచిత్రాంగి । చాడి చెప్పినమాటల్ స
తముగా నంబు ॥ నేఁడు నా సత్యంబు నీరుగావించె । వివితల్ల మదియవివేకని గుం
దు । మనుజనాథుండధర్మములకులోగ్గి । మాయలచిత్రాంగిమాటమాత్ర
మున ॥ గోయించె గాదు నికొంత సేపేస్సు । రమణులచిత్తంబు రాజెబుద్ధియు
ను । అమర బ్రాక్కటిగ రాయని తలయూచు । దన కాళ్ళు చేకులందందవేషిం
చి ॥ తసకు వచ్చినష్టదశకుఁజింతించి । తొలి నేను జేసిన దోషంబు చేఁడు । అలయిం
చు సమసూ డెవ్వని మననెంచు । తలపరివిధము నీ విశ్వంబులోను ॥ అపకీర్తిఁ వ
చ్చెరాయనుచుచు లజ్జించు । బాలతియింటికి బోకుపోదుమటన్న । తెలివిను బు
ద్ధిబుద్ధికి సంతసించు । హావి దప్పిఁ నిందవచ్చె నాయనుచు ॥ దేవదేవుని పిష్ణు చే
ర్పనిమాఁపు । పనిబూని యూశ వాణియూ కార్య । ముమ్మను కావని పల్కు దకా

యయ్యో యోమనుమ । నిటువలెబట్టుచు నీశరీరంబు॥ నెటువలెబ్రతుకనోనేమం దు ననుచు । జింతించి నేవ జేసినం బలుకు । నింతకాజేసితివీశ్వరాయనుచును । ధ్యానింపనొకమహాధ్వనిపదంబునను ॥ నానికివాకాశవాణియిట్లనియె । అడలకునాతండ్రియాపదలెల్ల । గడముట్టెఁబూర్వకర్మముం బయును । మునుపుచేసినకర్మమూలంబుకొలది ॥ యనుభవింపక తీరదు నసకురయిన । వినవయ్యనీపూర్వవృత్తాంతమెల్ల । ననఘూత్రచెప్పెద నాలించివినుము । అవనిపై కౌశాంబయనుపురంబేలు ॥ ధవళచంద్రుండనుధరణీశ్వరునకు । మనసురాదిరిగెసుమంత్రులిద్దరును । యనుయసుమంత జయంతులుగలరు । అష్టభోగంబులననుభవింపుచును ॥ నిష్టంబుగానుండురిద్దరిలోన । మదిమంతుడనుచుసుమంతునిమెచ్చి । యతనికిననయంతయధికారమిచ్చె । నంపకునొర్వకయలజయంతుండు । నంతటనైకొనితనసాటవాని ॥ కలిమి సహింపకకపకాటర్యంబు । తలపోసినగరిలో దాసినొకతె । శీలచిపింమటగద్దెపీటపెట్టించి । వలసినధనమిచ్చివనితకిట్లనియె॥

ఇంతినీకొకమాటయెఱుగజెప్పెదను । వింతగాజూడకవినుముగామాట । మనసులోనుంచుసుమంతినిచాల । జనపతిమన్నింపజలమునవాడు॥ బలియుడైనిక్కిభూపాలునియంత । కలిమిచేతనుగన్నుగానకున్నాడు । వానిగర్వముమానవలయునీచేతగా । యెవ్వరిచేతిగాదెట్టులనిన॥ వనితసుమంతుపాలుగొనిపోయి । మనుజేశునిల్లాలిమంచంబుక్రింద । మసగుననుంచుమీమామర్మమింతైన । బయలకేమియుసగుపడకుండవలయు । దడయకపాంమునదలయూచిలేచి॥ పేడెమందీతనయిల్లువేగంబజేరి । మరియొకనాడుసుమంతుబావలును । మఱిపించుకొనిరాజుమంచంబుక్రింద । మాటుగానుంచి మామాయగయ్యాళితాటోటునేనిదాయిట్లుండెనేని॥

ధవళచంద్రుండువింతగనాటిరాత్రి । భువనసుందరిగూడిభోగంబుచేత । జాగుచేయుచురెండుజాములదాక । వేగించినిద్రించివేగమేల్కాంచి ॥ విడియంబునుమియంగవెలపడితంమ । పడికకైతలవంచిపావలుజూచి । యెలనాగపాదుకలెవ్వరివనిన । దలవంచిభువనసుందరిభయమంది ॥ జలజాక్షివ

లసంశయమేమఁపడక । యలుకతోదాసుండ నట తెల్లవారె । నంతటభూ
పాలుడతివనుగోసి । యంతఃపురమువెళ్లి యదికరోషమున ॥ భావంబు మెర
య రేఁకడలుగొల్వొండి । పావలు సేవకుసంపి తెప్పించి । యవిచూచిసభవారి
సంగరిజూచీ । యోఁదనిపాదుకలిదియెరిగింపుడనిన॥ ప్రియమైనయారాజుపెద్ద
తలారి । దయలేకచెయ్యెత్తిదండంబుపెట్టి । విన్నవించెదరాజవినరయ్యమీ
రు । మన్నించినసుమంతమంత్రివిగాని॥ వసుధీశమరియునెవ్వరివిగాపనినవు
పలుచువద్దిసుమంతునిజూచి । యోరిపాపాత్మయియ్యుర్వికేవిన్ను ॥ గారాబ
మునభారకర్తను జేసి ॥ పాయివిసకలసౌభాగ్యంబునందు । నాయంతగాజేసి
నగరిలోపలికి । నరలేకరానిచ్చినందుకిమేలు । సరిజేసితివియింతె చాలురా
మాకు॥ నినుజూడదోషంబుపాపాత్మయనిన । దలపల్లలేనివిందకుసుమంతుం
డు । ఆయువుగైకొనిప్రాణహానిరాయనుచు । భయమునలొగ్గి భూపానిది
క్కు ॥ కన్నెత్తిజూడకకిద్దులేదనకయున్న పెద్దలజూచిపృథివీశుడనియె । వా
సికెక్కినరాణివాసద్రోహంబు । జేసినమనుజులశిక్షించువిధము॥ తెలుపుడం
చనగనుధీమందులపుడు । పలికిరియిటువంటిపాపవర్తనుని । సిరిచెడినడిరే
యిచేతులుకాళ్ళు ॥ తరిగించవలెనన్నదలవలెనపుడు । పిలిపించితప్పుమో
పినదాసమున సెలవిచ్చికాళ్ళేయిచేదింపుడనిన । నావేళగొనిపోయియడ
విలోపలను॥ గావకచలపట్టికాళ్ళుచేతులును । వరగిరంతటప్రాణతల్లడంబున
నను । నెరిబడిమూర్ఛిలుచునేడునన్నిట్లు । చెడజూచికపటంబుజేసినవాడు॥ ప
డుచుప్రాయంబునప్రజలుచూడంగ । నావలెకష్టించునరహరీయనుచు । జీ
వంబువిడిచినోక్షితిపాలతనయ । నిష్టతోజేయనినేరంబుగాను॥కష్టించియూ
జన్మకారణంబైనను । ధరసుమంతుండుమిత్రుండ్రైపుట్టె । నరసిమాడగ
నాజయంతుండవీవు । దాసిచేచిత్రాంగిధరణీశుభార్య ॥ యాసుందరాంగిర
త్నాంగిమాతల్లి । జనియించితినుపటిజన్మకర్మంబునను । భవంబాయె
నుహారిహారులెరుగ కాబట్టియిదిపూర్వకర్మమేకాని ॥ చే ట్టియిపుడుచేసిన
యదికాదు । వినుముందుచేసినవిధమెల్లనిప్పు । డనుభవింతుముగాని యది
[illegible] । మనుజేశ్వనందనామరియొకమాట॥ గనుగొను [illegible]

నామాట। మదినుంచుమని చెప్పి మనములో సంతసపడిలించి। యాకాశవాణి
జాలించె మాపక్కునబో యెచున్న॥ సూరపతిభటులు సరగ వాక్కారంబు, పలికిరవి
దము నిదియెంత పని చేసె నెలనెఱుఁగము మనకుఁ దోచకపోయె మహాపాలుఁ జేసి,
తెలియక సెలవిచ్చితే దాచక లేక, అలమటీపగ తెగనాజ్ఞ నెట్టితిరి॥ అయ్యె
యో యిదియెంత యన్యాయ మహో యను వెన్యో విధములవిధి నిట్టిమును, నర
పతి హాసించినాతి నిందించి పురమార్గమును॥ వాఁడుపోయి రాత్రిప్రొద్దు బహుళా
ష్టమి రాత్రి పతంబునందు, విహంగమై యేకటి వెలనెలబార, జలిపుం డమలియ.
ష్టదిక్కులన్ని దయను॥ బొలువారదూష్ప సంభాషిచె చంద్రకుంతు, బిడిజల్లి నయు
గ్లుష్పని వెల్లనింజె, బంతు వెన్నులగాసి పచ్చిరక్తంబె, వాసనపసిబట్టి వనము
ఢికములుకోసిన మోలప యిసూరిజొబ్బిలగ॥ దోమలుచీమలు మొంలరగట్టి,
ఘూమనిగారక్తము సుభవింపగను, జీనుదోసులదోల జేతులు లేక, వేసూరు
రంతు గావించి యేక్వాగను, నాసమీపంబున సవిమధ్యమున। బాసిల్లి శేషా
ఖ్యపర్వతంబునను, చిక్కజెడలవాడు శివునిపుత్రుండు, మిక్కిలి శివయోగి
మీననాథుండు, యోగంబుచేత జెంపాడిలయిందాశ॥ బాగొప్పయాగప్లుపై
గుహలోన, శివప్రాజగావించి సిద్ధులుదాను బరశించి మేల్కానిబాలు నిరం
తు, చెవులుపోకినగొంత సేపాలకించి। వివరంబుగా విని విపినంబులోన, తద్దయు
ప్రనిడపు మోచించి రద్దామెనికనుండరాదని లేచి జడలుగట్టిగజుట్టి జపమా
లబట్టి, మొదలెల్ల విభూతి మెప్పంగా బూసి, సింగనాదముకొంపు జెంపనుజె
క్కి॥ బొంగుపద్రాక్షలబోగులు బెట్టి, మంచి సద్రాక్షలమాలిక వైచి, పంచ
వన్నెల యోగపటధరించి, డబ్బైబ్బరయొడలనొడ్డాణంబుమీర, గబ్బిబెబ్బులి
తోలుగా సెబిగించి తపసంగచిలికబెత్తము చేతబట్టి॥ ఘనమై సరోనాహాన
ముపై నెక్కియండకాసించకయ చొచ్చెబివాసి కోరిపక్రివటపెద్ద కోనకే తెంచి
యాడనిలుచు చునాలకించు మను, జావసప్పకపోయి సారంగధరుని, దరిగిర
చోటరక్తంబున పటసిథరమీన బడినేల తనవృచుసు న్న, బహరిమూల్గు చుజా
త్తుపాపకై వడెని, పడియున్నగనిదెంత పాపమయ్యెమ్యో॥ యీపుత్రుని నెప్వ
రోయింతకము సాగనీసిరి, యొకలేమెకొర్గి గోపలను సోంములకాసించిపో

లవసంశయమేనుపడక । యలుకతోఁదానుండ నటతెల్లవారె । నంతటభూ
పాలుడతివనుఁబోసి । యంతఃపురమువెళ్లి యదికరోషమున ॥ భావంబుమెర
య రేఁకడలుగొల్వుండె । పావలుసేవకుఁబంపి తెప్పించి । యవిచూచిసభవారి
సంగరిజూచి । యోఁజనిపాదుకలిదియెరిగింపుడనిన॥ బ్రియమైనయారాజుపెద్ద
తలారి । దయలేకచెయ్యొత్తిదండంబుబెట్టి । విన్నవించెదరాజవినరయ్యమీ
రు । మన్నించినసుమంతమంత్రివిగాని॥ వసుధీశమరియునెవ్వరివిగాపనినమ
సలుచువద్దిసుమంతునిజూచి । యోరిపాపాత్మయీయుద్యోకిచిన్న ॥ గారాబ
మునభారకర్తనుజేసి ॥ పాయనిసకలసౌభాగ్యంబునందు । నాయంతగాజేసి
నగరిలోపలికి । నరలేకరానిచ్చినందుకిమేలు । సరిజేసితివియింతె చాలురా
మాకు॥ నినుజూడదోషంబుపాపాత్మయనిన । దలపల్లలేనివిందకుసుమంతుం
డు । ఆయుష్యగైకొనిప్రాణహానిరాయనుచు । భయమునలోఁగ్గె భూపానిది
క్కు ॥ కన్నెత్తిజూడకకద్దులేదనకయున్నపెద్దలజూచిపృథివీశుడనియె । వా
సికెక్కినరాణివాసద్రోహంబు । జేసినమనుజులశిక్షించువిధము॥ తెలుపుడం
చనగనుధీమందులపుడు । పలికిరియిటువంటిపాపవర్తనుని । సిరిచెడినడిరే
యిచేతులుకాళ్ళు ॥ తరిగించవలెనన్నదలవర్లనపుడు । పిలిపించితప్పమో
పినదామసమున నెలవిచ్చికాళ్ళేయిచేదింపుడనిన । నావేళగొనిపోయియడ
విలోపలను॥ గావకచలపట్టికాళ్ళుచేతులును । వరగిరంతటప్రాణతల్లడంబున
నను । నెరిబడిమూల్గుచునేడునన్నిట్లు । చెడజూచికపటంబుజేసినవాడు॥ ప
డుచుప్రాయంబునబ్రజలుచూడంగ । నావలెకష్టించునరహరీయనుచు । జీ
వంబువిడిచినోక్షితిపాలతనయ । నిష్టతోఁజేయనినేరంబుగాదు॥కష్టించితియా
జన్మకారణంబైనను । ధరసుమంతుండుసుమిత్రాంద్రమైపుట్టె । నరసిచూడగ
నాజయంతుండవీవు । దాసిచిత్రాంగిధరణీశుభార్య ॥ యాసుందరాంగిర
త్నాంగిమాతల్లి । జనియించిమునుపటిజన్మకర్మంబునను । భవంబాయె
నుహరిహరులెనుగకాబట్టియిదిపూర్వకర్మమేకాని ॥ చే ట్టియిపుడుచేసిన
యదికాదు । వినుముందుచేసినవిధమెల్లనిప్పు । డనుభవింతువుగాని యది
తప్పదు । మనుజేశ్వరునందనామరియొకమాట॥ గనుగొనుమొకమెలుకలువకు

నామాట । మదినుంచుకొని కొన్నిమునుములోఁ జింతనవలంచి । యాకాశవాణి జాలింజెమ్మపుకొనబో చున్న ॥ మహాపతిభయముబపరగ నాకాశంబు, పలిలిచవి దమువిరిమెంత పనివేసె నెలవియం బాముమువక దోచక పోయెమహాపాలుడేమి, తెలియక సెలవిచ్చి లేదాచక లేక, అలము కొపగ తెగనాజ్ఞ నిచ్చితివిగా॥ అయ్యో యోయివిధియెంత యన్యాయము నుసుము వెన్నెల విషముల విధిని గట్టుమాను, నరపతిమూషించినాతి విరిగించి పురమాగ౯ముల॥ వాకుపోయిరాత్రిపొద్దుబహుళాష్టమిరాత్రిపక్షంబుచంపు, విహారమై ఏకటి వెలవెలబార, దెలిపొంచెను లియష్టదిక్కులన్ని సుమా॥ బాలువారము మూప్ప ప్రభోదచెచంద్రరంపు, బిండిజల్లి నయల్లుప్పునివెల్లవింతె, బంకువెన్నెలగాసిపచ్చిరక్తంబె, వాసనపసిబట్టి వనముక్షీకములుకోపిన మోలపయిసూచిబొబ్బలగ ॥ దోమలుచిమ్ముచు దొంతరగట్టి, ఘూయమునిగారక్తమనుభవింపగను, జీమదోమలదోల జేతులులేక, నేమూరురంపుగావించి మే స్వాంతు, నానమామంబుగనడవిమధ్యమున । బాపిల్లి శేషాక్ష్యపక్షంబునను, చిక్కెడెడలవాడు శివునిపుత్రుండు, మిక్కిలి శివయోగి మీనవాథుండు, యోగంబుచేత నెంపొదిలయుందాక॥ బాగొప్పయాగిల్లుపై గుహలోన, శివప్రాజగావించి పిస్తులుదాను బవరించి పెల్లొక్కనిబాలునిరంతు, చెవులుపోకినగొంతసేపాలకించి। వినరంబుగాని విపినంబు గోప,లద్దయు [illegible]నిడపుయోచించి రద్దామెనిక నుండరాదనిలేచి జడలుగట్టిగజుట్టిజపమాలబట్టి, మొడతెల్ల విభూతిమెప్పుగాబూసి, సింగనాదముకొంకు జెపను జేక్కి॥ బొంగుపద్రాక్షులబోగులువెట్టి, నూచిగద్రాక్షలమాలికవైచి, పంచవన్నెలయోగపట్టెధరించి, దశ్రుంచముడలకొక్షాణంబుమీర, గబ్బుబెబ్బులితోలుగానెబిగించి తపరంగచిలికబెత్తము చేతబట్టి ॥ ఘనమైనయోవాహనముపైనెక్కియుండ కాపించకయనొక్కబావి కోటిశ్రిపప్రవెద్ద కోవకేతెంచి యూడనిలుచు మనాలకించుమను, జానవస్సక పోయి సారంగధరుని, దరిగిర చోటరక్తంబున పటపిధపమీద బడినేల తపించుమనున్న, బడవిముల్లుచుజాల్తుహావనై రవెలి, పడియున్నగనియెంత పాపమయ్యయ్యో॥ యీసుతునిశవ్వరోయింతేనముసగసిరి, మొదవెమె కొద్దిగోపలను దాగముల చేరించి పా

ప్పు లేకుండ నమ్మించి దొంగలు సరికిఁ గోలేక, యజ్ఞానియగుచు రాజాజ్ఞ మీరిన ను॥ నాజ్ఞ పెట్టించెనో యవనినాలుండు అగపాటు లేకుండ నడవికిఁ దీసి పగవారు జంపి రోపసిబాలుగోల॥ సౌందర్యమును జూడ పక్కనివాడు, యెందునకో కష్ట మిట్లొందినాడు, కుతిఁ బట్టి కాల్సేయి గోసినయప్పుడు, మదినేమియనెనొనమ శ్శివాయనుచు, నిర్వైరబుద్ధియొద్ద నిలిచియాగోరి, యెవ్వడ నీవు నిన్నిపడుగో యించె నేదిక్కు నీయూరు యెంతమూరంబు చేదింప దప్పేమిచేసితి వ్రారి ॥ నిసి వేళ పిట్టమానిసి రానిచోట, పసిబాలుడా నింతపని యెంను కాయె, ననిపల్కవి నియతడాశ్చర్యమంది, మునినాథుగనుగొని మోమెత్తి పలికె॥ అయ్యా నీవెవ్వ డవపరాత్రి దిరుగ, దయ్యమవ్వొ లేక ధర్మదేవతవొ, భూతనాథుడవొ భూ తనాథుడవొ, యేత్రాపునుండి యిటకేగుదెంచి, తనఘూర్తి నాస్థితి యంతయు నీవుగనుకొని మటియు మిగింగనేటికి, తెలియజెప్పెద వెతదీర్చెదనన్న బిలిచితి వింక నీపేరేమియనిన మునినాథుడప్పుడా మునివంటిబాలు, గనిపల్కె నేనపగారినిగాను, ధరభూతముగాను దైత్యుడగాను ॥ వెరువక చెప్పెదవి నుము నాపేరు, స్థిరముగా నవనాథసిద్ధులకెల్ల, దొరయ నేమీనాథుండనువా డ, కంటకంబైన దీకానలో నెప్పుడు వుంటిగాను, దుడునోరి నాతోడ బహుభా లేటికి పరమేశునాన, మహిని సిద్ధుడగాని మరివింత కాదు భయమేలయిందాక వాలాక్షుపూజానియమంబుతో జేసి నీకోదనంబు, వినిచూడవచ్చితివి పి[illegible]మ ధ్యమున దనువునెత్తుకదో మధురమీగ నెరిగి, యీగలు ముసరంగ నింతకష్టం బు, రాగారణంబేమి రాజకుమార, నీకులంబును పేరు నీవున్నవూరు, మాకుదె ప్పుమటన్న మహీపాలసుతుడు, మనసులోపలి చింతమానియావెంత, మునిప తిగనుకొని మ్రొక్కి మాయయ్య॥ యిరుసంధ్యగానక యిందాక మీముని[illegible]ంగ నాడినమాట కెగ్గుసేయకుడు యోమునికులచంద్ర యోకీర్తినాంద్ర, నామీ దగృపయుంచి నన్ను నీదేర్చు, తలచివచ్చితివి నేడలచినకోర్కె ఫలియించెనే డు నాభాగ్యంబుచేత, నినుగంటి దానిచే నలచి బాణములు, అనఘాత్మ నీవున న్నడినమాట, నొప్పుగా నాస్థితి నెనరంగ మీకు, జెప్పెద వినవయ్య చెప్పులపం డువుగ, వసుధమించిరి సోమవంశంబునందు, రసిమంచమాత్రశ్రీరాజనరేం

ద్రుడు, డిలపతివ్రతలైనయింతులలోన, దెలివైనరత్నాంగిదేవిమాతల్లి, సర
సంపుమాతల్లి పతివ్రతారత్నంబు ॥ మఱికన్నచిత్రాంగినాపినతల్లి యాతీరుననుం
డ నెలమినిన్నమాతండ్రి వేటాడవనమునకరిగె బురములోనుండినే పురవీధు
లందు । బరువులెత్తుచు దెల్లపారావతమును । దొరికించుకొని వేడ్కతో నా
టతమిని । వెరవొప్పగానెగ్రవేసినయపుడె॥ జగమెల్ల జూడనాసరసపావురము
యేగసిమాపినతల్లి యింటిపై వాలె । మునినాథపక్షిపై మోహంబుచేత॥ జ
నుపుచబినతల్లి సదనంబుచకును । బోయిపద్భక్తితో పాలతికిద్రొక్కి । ఓయ
మ్మపక్షినింపొందనిమ్మనిన ననుజూచిమోహించి ॥ నళినాయతాక్షి పెనగవ
చ్చినపాపభీతిచే నేను । మగువకుజెప్పిదుర్మార్గవర్తనము । తగదనియ
చ్చోటుతరలివచ్చితిని । దనమాటవినకున్న తామసంబునను । వనములోప
లరాజువచ్చినవెనుక । తనమీఁదనేరముతప్పదాపయిని । మనుజేశుతో జె
ప్పిమరియింతజేసె॥ గాసిబొందితినయ్యఘనమునినాథ । నీసేవకిందాకనిలచి
తిగాని । నిలువదుప్రాణంబునింకొక్కమాట । పలుకరించెదయొంతపనియ
నవలదు ॥ యెనయ్య మ్రొక్కెనవరంబిచ్చిందెవేల్పు । వసుధనక్కరతీర్పవారె
చుట్టములు । నదిగాకయిదిమహాయాపదవేళ । సదయుడారక్షింపనుయో
చితంబు॥ గానినాకష్టంబుగన్నులజూచి । పోనికుజెల్లదుపోవుజీవంబు । వం
దనమయ్యజీవంబుపోయెడిని । మందిచ్చిరక్షించుమామునిచంద్ర । చలము
నవిషమిచ్చిచంపుటకాదు ॥ తెలిసినాకష్టంబుదీర్చుటగాని । తొడరినీకిందున
దోషంబులేదు । తడవుసేయకముందుదయసేయవయ్య । కరమర్థిఁ ద్రొ
క్కెనగనిమరిలోన । బంతాపమునమహాపరమేశయనును॥ వరదుఁడై వగచు
చువానిసత్యంబు । స్థిరముగాదనయోగదృష్టినిజూ । కచిడకతో వానినిల్క
డమాటలకును । గడుమెచ్చిపలికెభూకాంతునితనయ॥ మందునింపనెదవే
మరుత్త్వనిన్ను । మందులకొసగనుమాచేతగాదు । వినువగపేలనీవివరమం
తయును ॥ గనుగొంటివింటినీకష్టంబుదెలిసె । జడియకుమసపాలనర్వేశ్వరుం
డు । నెడబాయకున్నవాడేవనికైన నేనుపసుభర్తడనీకుమోసంబు॥ రానియ్య
నిటుమిదరాజకుమార । యనుచుసిగ్గరబోయుండలమటమాన్పి॥ పనివడిఘన

రిక్తపంకంబునూడిచి । శంకింపకనువా నృజలజయుల్లట్టినంకకునెత్తుక సారంగ
ధరుని ॥ కొనిపోయిచంగల్వకొలనులోపలను । తనువునెత్తురుదోపిడాహం
బుదీర్చి । భుజముపై నెత్తుక భూతనాథుండువిజయుడై తానున్నవిడటుజేరితన
కు గ్రిషుంబుగావగ నెక్కగొల్లయనిరంబుగా గిరిమూవ్రలపాలుదెచ్చియు
వ్యాసమహాదేవునిపూజ । మెచ్చుగా జేసు చుపగిలింవాలు మరిచిగొప్పి
నక మండలంబునను గొంటకయుంచితా గుడ్చింపాలు । వాచెంబట్టిభా
వకసు మానాంకసు వానవిగారిశ్వర యశుదాగించె । గగలుచెయ్యెట్టెల్ల కద
లించబోకు ॥ బాలుడాయిపోట్ల జవపించుమునిని । నేకచిత్తంబున నిత
రంబు మరిచి అకలినొప్పియు ఏలపటులేక । చచ్చిపట్టినయట్లు సారంగధ
రుడు । వచ్చుల ల్లాడుచు ముని నానుపెడ్డ । పలలితంబుగ నుంప
నముచుబు... । నెంయుంటంటోపించిపెల్ల వాలను॥

ద్వితీయభాగము - ముగిసెను

సారంగధరచరిత్రము - తృతీయభాగము.

అస్తశైలశిఖరము చేరెంతొ వాల్చుక్కవెడలెదూరేశ, డెలి
తెల్లగాతూర్పుదిశవిస్తరిల్లెబలువైన నక్షత్రపజ్క్తియడగె, గలకలమునివ
క్షిగణములంతట, గలిగెజంద్రుని కాంతిగనుమాపులయె గమలములెల్లవిక
సించెగలువలుముడిగె, గమలబంధుండువాకరుడుదయించె, పాపాత్ముడగు
సహాధాని విమీద, గోపించుచుసుక్రీడగధరంబువిరిగి కాచుకు మాప్రాలపేడె
చూడగడలచి, పదుపునసుమారుపైనెక్కసంత గోత్రవాసుడైసకొను
[illegible], [illegible] చిత్రానికిగొంతి [illegible] చింతించిపు
త్రపుపాయములబుద్ధిహీనించి సింహాసనంబుపై [illegible]
మరాలచింత [illegible] చును । బలుపడు [illegible] । నెమ్మ[illegible]

చుచున్న నెనగినంతలను । నడవిలో వృత్తాంతమంతయు గొంపోయి సుభల
యాళ్ల వసుధేశుకడకు వచ్చి యందము పోల్చి వరుసతో నిలిచి । ముచ్చట తెలిపిరి
మొదలనుండియును । బాలుండు తమతోడ బలికిన విధము కాలుచేతులు తా
ము ఖండించు విధము । నాసిగా నాకాశవాణి మాటలును । పూర్వపుణ్యార్థినయు
ట్లు భూపాలుతోడ । విజ్ఞాపనము చేసి వినుమహారాజ నాజ్ఞకు వెరచి చేయుచున్నము
లేముగాని నాటి దప్పితివయ్య పాపప్రయాసులు । నేర్పు చెప్పగలేక విమ్మడుణ
ముర । సత్యంబు వచ్చిన సారంగధరుని । సత్యంబుగా నరకంపదంపితిరి । మీ
పరికై బోయి యమ్ముపిదా । బాపింబు పెద్దించె బలి బాలుడనక । సాధుభా
వముగల సారంగధరుని ॥ ఖండించి తెచ్చిన చేతులు కాళ్లు । రక్తంబుగారంగా
రాజముందట పెట్టు । భక్తితో నుంచిన భారంబు చెవరి । పదపడి తైగుండెభ
గ్గనవయ । బురపురబొక్కుచు బుత్రశోకంబై భూమి భూపాలుగిర్వంబుగం
ను । జెయి పట్టి కుంచిన చ్చట తోడు తను । కాలునిసు గుణంబు భాగ్యాన గణ
ము । లోలోన నెంచి నా కోకంబు కంను । వనవనలెనిందలదగిలినయట్టి । జను
లేరని శంక చేయుచు మనుపలచుచుకలపోసి తనయుని మీద-అలనాటచేతజత్రాం
గి గావించి, గొడగోస్సప్రలిన తెగోలుగ్ర మంటలబు అదరంగ కట్టురంతపడెకో
పముస, గాంతను జూచి ఘోరాంతు ట్లనియె, వింత నేసితివయో వెలదిచి
త్రాంగి నీమాట నిజమని నిర్మిత్తముస, నాముద్దు పట్టిని నట్టడవిలోన,
దండించి తలవగ్గు కరిగియె తేరనండ బాలుక నిల్పియాకాశవాణి , పలికినపలు
లే స్పాటుగా నిచట , తెలవమస్ఫె పించవిను చుండ జాటు మాటలుగా ప్రస
భవారిసను నిబుగాక నిల్ల నిజముయి యెందు, తేటగా నిప్పుడు గెలుపకయు
న్న, చాటించి త్తుల పాలు చెయింతు, మూలయింటను గండ్లు మూసుక పిల్లి
పాలు ధాగిన యట్లు పాపాత్మురాల, తప్పు నీలోపల డాచి ఈకరణి తప్పుచ్చితె
దైవగతి తప్పగలదు, నాలోకంబునకు మచ్చ్యావబోవిడిచి ఇంత జేసినదానికిక భయ
మేమి శంకలు నీర వెనక చెప్పకను మహజంపం చికన్నులు జా [illegible] వారగను బెదరించి
పలికిన పృథివీపుని మాటకు బెదరక చిత్రాంగి చెయి జూచి పలికె । ధర్మరాజ నృపునివె
ధరణీశ నేంద్ర । మము [illegible] ంబు కానక మాటలాడెదవు తలవ పెచ్చిప్పి పత్రిబుద్ధిరా

క॥ తెలియకవన్నింత తెగనాటవలదు । ఈకాలమందు భూమీశయెందైన॥
నాకాశవాణిమాట్లాడినతావు । కలదయ్యానాకునీకపటమంతయును తెలియ
వచ్చెనుమీకు దెలి పెదవినుడు । హాటముసాధింపరత్నాంగినామీందగుటిలం
బుతలపోసకొనుకను దాచి । వంచించగనుదలవరులకుజాలలంచమిప్పించిమె
ల్లన నేర్పుగాను । భోధించినవువాండు్రి బోయిదూరమునబీదవానినియాన్న
పేతులెరుంద । చెయికాళ్ళుగోసికుత్తతనముమీకు నయిపుకన్నులజూపి ఆ
కాశవాణిచెప్పెనలచును మాయచేసిరిగాని । యొప్పనిమాటకునుర్వీతలేం
ద్ర మనసులోదలయాలణమాటలేనంమి । నను నెవ్వనాడుట న్యాయంబు
గాదు । అంతనిజంబయి తెయుడవినేకాని । యంతయిక్కడలేదె యాకాశ
వాణి । యాదబల్కినమాటయనరాదెయీడ । యేదియాకాశంబు లెక్క
డసుద్ధి । తప్పుమాటలుగూర్చితనుయుక్తి జేర్చి చెప్పెడివారికిచెప్పగానకాని ।
విన్నవారికినయినవివరంబులేదె । వన్నెగెదరకనరనాధమీకు చిత్తంబులో
పలశిక్షజేయింప । కత్తిమెత్తనివాకిలదెలోకమున బాపముగలిగినభయ
మువాయదు । బాపంబులేదనిబాముచేయెత్తి భూదేవికై చూప భూపతి
తోడవాదింపవాకాశవాణి యిట్లనియె । అవునెజిత్రాంగియిట్లాడంగదగునె
శ్రీనాధుడెరుగనిప్ప ఏప్పియుగలదె । కోమలివినునీవుగోనియాడుకొనిననేమం
దు రేనినునెరిగినవారు । గబిజి చేసిభూకాంతునియెదుటనిజమని నీకల్లలు
వాడెదవు॥ నఖియునీయింటిసారంగధరుడు ఒకపావురమువెంటనురికిరాలే
దేరాగానేనీవుగారముచేయలేదె । బాగుగానికాళ్లబడిమ్రొక్కలేదే గను
గొనిమోహించిగారాజసుతుని । దక్కవమాటలాడనియాడలేదే ఆమాట
కాతడుహరిహరీయనుచు । వేమారుతల్లివివేయనలేదే తలుపువగ్గిరతీసితత్త
రంబువను । బలిమినిమొలపట్టివట్టుకోలేదే కోపుక నేయీమాటకూడదేయ
నుచు । విడిపించుకొనియిల్లువెళ్ళిపోలేదే చేతిగాజులువోంచుజీరుకొనంగనితి
మాళిన వానవేజూడలేదే । కనరెక్కియంతమున్కరముజేయంగ బాసగించి
యెగవ్రేయబోకనికొంత । ముంగలవెనుకయీమూడులోకముల నంగనని
యంతయూపుదిలేదు । అనిరంతుచేసిరాజాస్థానమెల్లవినజెప్పియెప్పటివిధము

ననుండె । నప్పుడునరపతియఖిలబాంధవులు నెపై ప్రియాప్తులును దొరలు
సామంతులు దుర్గాధిపతులు పరివారమునబురప్రజయాదిగాను, విప్రవా
రందరువిస్మయంబంది । చెప్పగజిత్రాంగిచేసినతప్పు బయలుచెప్పగగట్టుబ
యలాయెననుచు । జయకెట్టగాజూచీజనవల్లభుండు శోకంబుకోపంబుసాద
జేర్చినట్లు । ఆకొన్నపులివలెన గ్రహంబునను గోలాహలంబుగాగొలువెల్ల
జెదర । కాలాగ్నిరుద్రునికరణిమండుచును దనబంట్లబిలిచియుద్దండకోపము
న । గసలుచుబలికెనికష్టాత్మురాలి । అందరుజూడంగ నీక్షణంబునను బం
ధించికొనిపోయి పట్టణముచుట్టు । బళివింగాద్రిప్పి కూపంబులోతలను ।
బడద్రోసిరండు యీపనికి నెంత్రైన । మనవిలేదింక ముమ్మాటికి సెలవు ।
చనుచుని పలుక నాక్షణమున వారు । దిమకించి దొరసాని తన్ను గై
కొనక-అమరావేవేగచిత్రాంగినంతటనే । రెక్కసివలెల్లఘర బిక్కట్ల మొ
క్కలంబున రయ్యొర్వమొఱ్ఱోయనంగ । బిరువుపగ్గంబులుబిరబిర దెచ్చి । త
లనంటుగట్టిశాస్థానంబు వంపు । బలహీనమైనట్టిపామునుబట్టి చలిచీమలేచం
పజాలినయట్లు । కట్టల్కతోడనక్కడకొంతసేపు॥ కొట్టుచుదట్టుకొల్వలో
నుండి । పుట్టుగొడ్రాలినిబురవీధిదుమ । పట్టియీడ్చుచురద్దుచేయగను ।
బాగలుచుదొలినాడుపురములో ప్రజలు । తబుభంగిసారంగధరునిజూడవచ్చు
పిన్నమునబురజనులేపేఘులయందు సువతులుచిత్రాంగిజూచియిట్లనిరి కట్టడి
సీకిట్లుకావలెగాక॥ కట్టికుడ్వకపోనెకర్మఫలంబు । ధర్మాన్నాజగతిలోదన
యునివలన । దుర్మార్గుర్రాలనిదూషింవారు॥ యేపురేగికుమారునెట్లు
మోహించెపాపాత్మురాలవిపలికెడువారు పాపములోగాని పరిపాటు గలదు
యీపాపమెరుగబోయిలననువారు । యెంతనేరముచేసియెగద్రేయుగలదు ।
హంతకురాలిదియనియెడువారు । బాలురపాలిటిబాలగ్రహంబు బాలురనిం
డబుద్ధమలువారు । జూచెడివారినిసుడిగొనిగలదు దోషకారినిదోవతోల
గెడువారు॥ భగలాడియిదిచెప్పమాటలువినిన । వసుధీశ్వరుండెంతవాడను
వారు॥ పలగాకగోగయీపాపమెందైనగలదంమ । యింతరక్కసి యనువా
రుయిట్టిదిగనుక నేయింపరిలోన । గట్టికొట్టుంగగంటకన్నిరులేదు వయసుకా

వరమునవాడిపోనాడి దైవంబు నెఱుగక వంగాడ నిలిచి జంతు మాటలజాలు
జూచినంచిరచె॥ బంతిదుబంమను బాసలు చేసి। దోషాన గొడిగట్టి తుదగా
నకున్న। వేషాలబొందికి వెంటనే చూపి। నిందుం జివినుచున్న యీ మొగ
వాడు॥ అందరిమనసిట్టి వనుగొనగలడు। ఆపజన్మము కేలనపకీర్తి వచ్చె జూ
డరావని గోసి సుపతులంధవకును స్త్రీ సాగి నెనుదీర్ఘ నాజ్ఞబట్టుపప్పక సంత
బాజాపులెల్ల। గలయద్రిప్పియు బురికడనొక్క సూట। నలయించికడలెల్ల
యాత్రబొందించి కత్తికిం తింతలుగసికండగాను। జొత్తు పాపను జేసి మాడ
ఘోరముగ। నుప్పుపాతరలోన నుంచియామీదగప్పిరి॥ పైమన్ను గానగా
నరానుండ। మృతముగా వించిన కొలతచిత్రాంగి గతమైన వార్త భూ
కాంతుతో జెప్ప- వితపుత్రశోకాన వేగించలేక- మనుజేశుడాస్థానమంటపం
బున-నిలువనహింపక నిసమచోట-నలనట నెంసుచునాలు నుమగడు
కులపావనుండున్న కోనలోపలికి-గలబంధునహితుడై కదలెనాత్మణము-వెను
వెంటబలను వేలసంఖ్యలును-ఘనమైనహయములుగజములునడువ-ముంద
రవళవములమున్నెగుచుండ-గంనుపురివ్వె పరచుగానలో జొచ్చి। మండలాధీశ
కుమారశేఖరుని। గొండపైగాల్సేయు నోసిచిత్రాంగి। ధరణిలుంతయురక్త
ధారలచేతగనబుట్టి నెత్తురుకాల్వలై పారి। నలలిరంభ్రైనవపాతకాలమునబొ
లుపారమోహముగు బూవినట్లున్నగిరియూర్చకొంచె భూకాంతుడచ్చోట। క్షయ
యునినిజరక్తధారలలోన। బొరలుచుచిత్రాంగిపుడమిమూర్ఛిల్లె। బరివార
మును శోకపరవసులయిరి। బలములశతుభూపారముంతయును। జలరాశి
ఘోషించుచందానచుండె। రహిమాలియప్పుడా రత్నాంగిదేవి। మహిమీ
ద నాలికుమారయయ్యయ్యొ। చనుబాలిధారలుచను ప్రగాగొన్న తనువులో
పలరక్తధారలోయిపియు। పారావతము వెంబబడిసీఘులంను। బారాడుమ
నిప్పునుపదములాయివియు। దలిసంధ్రు లేయిట్టదైనంబులను ము। జనువా
రిగా మొక్కచేతులాయివియు। జంపమానును బోలుచక్కనతండ్రి। వెం
డు హోత్తివిరమాకెవ్వరుదిక్కు। నిలువదప్రాణంబు నిన్నేడబాసి। పలుకరానీకు
నేలగదానవటు॥ వచ్చ్యవృసూప్పులకలవపల్ నిన్న। కొడుక్య దేమనుకొం

ట్టిపెఱ్ఱాయన్న । మఱ్ఱుగావొమ్మిదిమాసములు మోపికత్తులపాలుగాగంటివాని
న్ను। దాకెలతోనన్ను ప్రొద్దునవీవువాడంగనామదికానందమయ్యెనే ; ప్రొద్ద
టివేళనిన్ను గోల్పోయికూడియెక్కడగోడుగుడువవాలాయెదనయుడనీవెందు
దాగియున్నావుమనవిజేకొనతప్పుమన్నించుమనుచురత్నాంగియునుగాజరా
విభుండు । యత్నంబుతోదనయాయవియనుచు। మొరలుబెట్టుచుపుత్రమో
హంబుచేత। వూరరానిపొదరిండ్లుదూచ్చిశోధించి। మతిదప్పి తెలియకమరివిచా
రించి। వెతకొనయిట్లువెనుకంగదొడగె।తిన్ననికస్తూరితిలకంబువాడుపొన్నవృ
క్షములారపుత్రునిగనరె । జిలుగువన్నెరుమాలశిఖనుబూబంతిగలవాడుసం
పెంగగానరేసుతున । చెంగావిమొలదట్టిచెరగులవాడు మంగవృక్షములార
మాసుతుగనరే । సారంగధరుడనుచక్కనివాడు పారిజాతములారభాలునగ
నరె- బాగొప్పనాజానుబాహువులవాడు శ్రీగంధతరులారశిశువునుగనరె। కలు
వరేకులవంటికన్నులవాడు । కనగొట్టుతరులారగానరెసుతుని । మెరుగైన
బంగారుమెయిచాయవాడు - కురువింతరులారకొడుకునుగనరె - మదమున
మీకన్నమరిహెచ్చుగాన మదపుటేనుగులార మాసుతునగనరె - పదపడి
మీవలెబలశాలియతడు । కొదమసింగములారకొడుకునుగనరె । వాటంపు
మీపేరువానిపేరొకటి । తేటిమచ్చరులార తేరుమాసుతుని । నిచ్చకన్నైన
యోజానునెరిగిరేని । దాచకచెప్పరేతాపసులార । చూపితేమీరు మాసు
తునిచ్చినట్లు । ఆపదవారించుమనపేర వృక్షమృగంబుల వెసయోగినసుల -
రక్షించుమనిరాజురత్నాంగిదేవి - దీనులై మొక్కుచుదిక్కుమీరనుచు -
గానకకష్టించికన్నకుమారు- గానరేయనుచునక్కానలోపలను - నానాము
ఖంబులనందను వెదకి- వేసారిసురపొన్నవృక్షముక్రింద- గాసిల్లినిలచిభూకాం
తుడచోట - వెలవెలబోవుచువెలదియుదాను-దలవంచి హృదిలోనదలపోయు
చొడగె॥

తామసించినవాడుతామసేయనిన- సామెత నిజమాయె సతిమాట
లకును - గడుపున పుట్టిన కసిగందునిల్లు - అడవిపాలుగ జేసెనని సాటివా
రు - వున్నంత కాలంబు నవ్వేరొపల - నన్ను జూచినవారు నవ్వుచున్నా

రు - సరిలేని చక్కని సారంగధరుని - మరిచి యుండెదనంటె మరి లేరు సు
తులు - సావవంటియీపుత్రశోకసాగరము - తుదయీది యపకీర్తితో
జేయలేను - చిత్రంబుగానీడజీవముల్విడిచి - పుత్రునితోముక్తిబొందెదను
చు - సిగవీడరత్నాంగిచేపట్టుపెనగి - చికిలిచేసినబాకు చేముష్టిబూనిగద్దు
కోపోయినగుంభిణీపతికి-వద్దనియాకాశవాణియిట్లనియె॥ భూశమీయీవెఱ్ఱి
బుద్ధులుమాను । మీమోహమెల్లముందేలలేదాయె మునుపుమ్ము దెరుగక
మోసంబుజేసి । వెనుకనే ప్రాణంబువిడువనేమేటికి। నరనాథవినుమీననాథు
నియొద్ద। నిరుపమగుణశాలినీకుమారుండు । నరహరికృపచేతనరనాథనమ్ము
। మరచియచ్చోటనెమ్మదినున్నవాడు। దేవతల్మెచ్చగాది నములలోన। శ్రీ
విభుకృపకాళ్లు చేతులువచ్చి। యీలంపటలుమానునింతలోమీరు । బాలు
నిగనుగొనబంతంబుగలను । స్థిరమిదినామాటశిరసావహించి పురముజేరు
మటన్నబొలతియుదాను । దామసంబుడిగియందండవొంగుచును । భూమీ
శ్వరుడునిజపురమునకరిగె । అంతనామునినాథుడతిసంభ్రమమున - జింతజే
యకనున్నక్షితిపాలసుతుని- కాలుచేతులువచ్చుక్రమముచింతించి- నాలవ
దినమునయమెప్పనతని- చెంగల్వకొలనులోస్నానమాడించి - శృంగార
షైనట్టిచిత్రాసనమున- గూర్చుండబెట్టిసద్గురుసదాశివుని - నర్చించిమంత్ర
యోగాభ్యాసముననను - గుడిచేతనొకబెద్దగుండీకవ్రేసి - పడకుండజూడ[illegible]
బాలుడాయనిన- ద్రిష్టికజూడరదనమంత్రశక్తి-నప్పుడునిర్మించెహస్తపాద
ములు - మొనజూపుమోడుగుమొగ్గలరీతి - గనుపించెనంతంతగాలుచేతు
లును- దొలునాడుమరునాడుదోచెనువ్రేళ్లు । మొలకలవలెజూపెమృదువుగో
ళ్లనుస్థిరముగాబదిహేనుదినములకెల్ల। పరిపూర్ణమాయెనుబాదహస్త
ములు । మునుపటివలెదేహముప్పొంగుచున్న। మునుపతిజూచిసమ్మదమున
బొంది - మీదగట్టినగూడుమెల్లనెదించి । పాచుకొల్చినయోగబలముచా
లించి। చెయ్యెత్తిరమ్మనిచేదండబూని। యొయ్యనడిపించెనొకపరిపాటి। త
నచేతబెత్తముధరపైనవ్రేసి- తనగూడరమ్మనితరలాటనేర్పె- గురిసూపిబిర
బిరగూడంరమ్మనుచు। బరువునదనవెంటపారాడనేర్పె । ముద్దువుత్తొబవళ్లు

ముప్పదిరెండు। సరసంబుతోనేలసాముజేయించి। పగలు రేయనకనీపగిదిగొన్నాళ్లు, తెనుగుతోజంకుచుదీరంగజేసియుంచున్న సిద్ధులకందరికన్న, మందు మంత్రంబులమార్గంబులన్ని, తెలివిమీరగనువదేశంబుచేసి, కలిగినతనశిష్యగణములకెల్ల, బెద్దగాజారంగిపేరిటసిద్ధ, పద్దిచ్చిముని కులపావనుండనియె॥ బాలకవినుమునీదుభాగ్యంబువలనగాలాడగలిగె నిక్కముగనీవరకు, మితిలేనిశోకానమీతల్లిదండ్రి, వెతలబొందుచునిన్ను వెతుకుచున్నారు, పొమ్మనిపలికినబుద్ధిజింతించ । సమ్మతికాబల్కిసారంగధరుడు॥ గురునాథవినుమునే ఘోరసంసారదురితంబులడగినిర్దోషుండనయితి। తల్లియుదండ్రియుదైవంబు గురువు। యెల్లభంగులమిమ్మునేప్రొద్దునేను । ప్రణుతించిమీపాదపద్మములగొలిచి। మనియుండనటతెంబొచ్చునిసెలవీయవలదనిపలికిన వానికిట్లనియె। నిలలోనసంసారమింద్రజాలంబు । ధనమునుభార్యయు దనయులనంగ। తనరినయీషణత్రయములుమూడు। వదలకబహుమోహ వారితోజిక్కి। మదమత్సరాదివ్యాపారములచేత । తమవారుతమసొమ్ము తామెతామనుచు । మమకారమునుబొందమనుజీవగణము । మెలగుదురటుగానవీవారునిన్ను। దలచియేడ్వగమాకుదగదునిన్నుంచ । నీకునీపై యింతమమతబుట్టగను । నీకేలలేదురానీవారిమీద । నీస్థితిగతిచెప్పి నినుగన్నవారి । కస్థిమాన్పుమబుద్ధిగానలేనింత । చెప్పితినన్నాచార్యునిమాట । తప్పకసాష్టాంగదండంబు బెట్టి । మన్ననబడసిసంసారంబుదెలిసి వన్నెచిన్నెలయోగ వాగంబునెక్కి । పరమేశ్వరాయనిపలుకుచునపుడు । నరనాథుపట్టంబునడుమనువ్రాలె । బురజనులప్పుడద్భుతమునుబొంది । పరువునబోయిభూపతికెరిగింపవినియున్ప్య । తాశ్చర్యవివశాత్ముడగుచు । వనితాసమేతుడై వైభవోన్నతుల । దొరలుమంత్రులుతనతోజనుదేర । మురియుచుసంతోషమునన్నెదురేగి । కన్నపుత్రునిదానుకౌగిటజేర్చి । కన్నులనానందకణములురాల । మోముదప్పకజూచిముద్దాడిమదిని । ప్రేమలూరంగసంప్రీతితోన

వృ॥ । ఓపుత్రరత్నమా యోధర్మశీల । కాపాడుమాయపకారంబులెల్ల ।
నీమదినుంచకనిఖిలరాజ్యములు । క్షేమంబుతోనేలుశ్రీమూర్తివగుచు । న
పరాధమెంచవద్దనితల్లిదండ్రి నపరిమితంబైన యాప్తవర్గంబు । చనువుగ బ
ల్కినసారంగధరుడు । వినయవాక్యములభూవిభునకిట్లనియె॥ (రాజశేఖరవి
నుశాజనరేంద్ర. రాజపీవునునపరాధమేమిటికి । దప్పుజేసినవారిదండించుతె
రగు । తప్పుపురారాజ ధర్మక్రమంబుసుతుడని మముదయజూడనందులకు ।
గతమాయెముచుపటికర్మశేషంబు । మహీపాలచిత్రాంగిమాటలచేత । మ
హిలోనబుధులసన్మార్గంబుచేత । జాలితేశివయోగసామ్రాజ్యలక్ష్మి ॥ బోల
దుయీతుచ్ఛభోగబంధకము । కాపున్నసంసార కర్మంబునందు । మాక
భీష్టములేశమాత్రంబులేదు ॥ వసుధేశమిముజూడవచ్చితిగాని । వసుధపాల-
నతపోవనులకేమిటికి । బాలుపొందగురుండిందుబోయిరంమనుచు॥ సెలవిచ్చె
మీయోగక్షేమంబుతెలియ । వచ్చితిమాయనో వాంఛలీడేరె । ముచ్చటా
యెనుగొంతమునువున్నవారు । సుఖమేకదామనచుట్టాలుహితులు॥ యిక
నెక్కసంశయమేడిచిత్రాంగి । రాదాయెమముజూడరాజనరేంద్ర । పోదా
ముశివపూజప్రొద్దాయెననిన । జనపతిచిత్రాంగిచందమంతయును ॥ వినుపి
పవినితనవినులుమూసి । శివశివాయనుమాటజప్వాబల్కుచును । నవపోశు
కనియెనానామహారాజ । పేరెన్నికెక్కినపృథివీశ్వరుడవు । నారీమణుల జం
పన్యాయమేనయ్య । శిశుహత్యబ్రహ్మహత్యస్త్రీహత్యమొదలు॥ పశుహత్య
లివిమహాపాపహేతువులు । తెగిచేయరాదుమీతెలివెంచనేల । మగువవ
చ్చుటలెల్లమంముండికాదె । వచ్చియమగుజీవముపీయకున్న ॥ మత్యనా
థుడువిన్నమాకుయోసంబు । మీకేలచిత్రాంగి మృతమైనచోటు । మా
తుదెల్పుమటన్నమన్ననవాధిపుడు ॥ చూపెనప్పుడుమనసునలేశమైన । పాప
మనకయోగబలదృష్టిచేత । గనిమదిగురుపాదకమలముల్నిలిపి । ఘనమైన
సంజీవికరణినోపగని । జనులవ్భుతముగముచ్చటపడిచూడ । వనితదగ్గరతే

చివచ్చిమ్రొక్కినను । దీవించియసమానధీరుడై యున్న । భూవరుండాదిగా
బురజనులెల్ల । ధరసాగిసాష్టాంగదండము ల్బెట్టి । పరిపరివిధముల బ్రస్తుతి
శేయ । భావించియాశ్చర్యపడియ ప్రత్యక్ష । దైవంబుసారంగధరుడ నిచూ
డ । నప్పుడుదివినుండియఖిల దేవతులు । గుప్పిరిమందారకుసుమవర్షంబు ।
ఆనందమునుబొందియష్టదిక్కులును । నానాముఖంబులనరనాథుసుతుని ।
మహిమగీర్తించిసంమతముగనితడు । మహిబుట్టిదైవపుమార్గంబు జేయ ।
దక్కినవారికివగదుచిత్రాంగి । తాళిచుచేతనాతపమర్ధిచేత । మృతిబొందిన
చ్చోటిమృత్తికతెచ్చి । సతినిగావించినసారంగధరుడు అపరాధియనియామె
నట్టెపోనీక । యుపకారమొనరించెవ్వోహోయటంచు । సన్నుతింపగజూచి
పరిభ్రమంబునను । నన్నరపతికినిట్లనియానతిచ్చె ॥ గురుకటాక్షంబునకోమ
లిబ్రతికె । ధరణిలోపలనింపదప్పెనుమాట ॥ పరిపూర్ణమాయెనుభావం
బులోని । విరసమెల్లనుబాసెవినుమొకమాట । చిత్రాంగిముకల్ల జేసిన
పనికి । ధాత్రీశమీమదితాపంబువలదు । మాకర్మవసమునమగువకేలాగ ।
వాకిచ్చెదైనమీవరకుజతాంగి । పావనురాలుమీపాదంబు గాన । దేవిగా
న్గొనుముసందేహంబుమాను ॥ మరియప్పగించివారందరుజూడ । ననుపమ
సింహాసనాసీను జేసె । ఆయుతఃపుత్రపౌత్రాభివృద్ధిగను । వేయుమాటలవృ
ద్ధినిధిమాలకించి । దీవించివారిచేదీవనలంది । వాసికెక్కినతాను వైభవో
న్నతుల । సెలవుగైకొనినిజాశ్రమమునకరిగె । నలలితసౌందర్యసద్గతిచేత ।
జననాధుడత్యంతసంతోషమునను । వనితలిద్దరువశవరులై మెలగ, చప్పన్న
దేశాలజనపతుల్ గొలువ, నెప్పటివలెరాజ్యమేలుచునుండె ॥ సారంగధరుడం
తచనిగురునాథు, జేరిసాష్టాంగంబు జేసినజూచి, మునినాథుడానంధమునరాజ
సుతుని ॥ వినయంబునకుమెచ్చి వేడ్కనిట్లనియె, వసుధేశతనయమీవారుచు
ట్టములు, కుశలమేచిత్రాంగికుశలమేయనిన, దనవారిమేలుచిత్రాంగిలాభం
బు, వినుపించిమ్రొక్కినవినిముగోష్వసు, సదయుటమ్యనువాని సామ

ర్ధ్యమునకు, మదిమెచ్చిరాజకుమారకానీవు, పుణ్యంబుకీర్తిసంపూర్ణమై
జగతి, గణ్యమైనిలచునుగలకాలమెల్ల, నీశునిదయచేతనిచ్చోటనీవు, మా
సేవజేసినెంచుదినుండుమనిన, జింతలన్నియుబాసిసిద్ధులగలసి, సంతోషమున
నుండెసారంగధరుడు, జింతలన్నియుమానిసిద్ధులపేరు, నలమీననాథుండుఆ
గణికుండు, వినుతింపసారంగవిఖ్యాతమూర్తి పణుతగోరక్షక పాలకయోగి
నవమేఘనాథుండు నారాజసుతుడు, శివునితోదోంమండుసిద్ధులైరిట్లు, అ
ప్పన్న చెప్పినయాప్రకారంబు, యొప్పగానీకృతియొనరించినాడ, శంభునివర
మునజగతిబాణాల, శంభుదాసుండనినచరిత్రంబు, జదివినవ్రాసినజనులకునె
ల్ల, సదయుడై కరుణించుసర్వేశ్వరుండు॥

సారంగధరచరిత్రము, ద్విపద కావ్యమునందు
తృతీయభాగము - సంపూర్ణము.

